

PARÁDI József
A magyar rendvédelem
1919-1941

A polgári magyar állam időszakának a második szakaszát foglalja magába a magyarországi tanácsköztársaság bukásától az ország hadbalépéséig terjedő idő. Ezalatt a mintegy 1/4 évszázad kezdetén állt vissza a magyar rendvédelem a dualizmus kori rendvédelmi modellre, majd módosult a kor követelményeinek megfelelően.

Az nyilvánvaló, hogy a magyarországi tanácsköztársaságot nem lehet a polgári magyar állam részének tekinteni. Vitatott azonban, hogy a III. Német Birodalom megszállása után jogfolytonoságként értelmezhető-e a nyilas puccsot követő időszak a magyar állam történetében vagy sem. Álláspontom szerint a Magyar Királyság az ország német csapatok általi megszállásával elvesztette szuverenitását. A nyilas-rendszert nem lehet legitím hatalomnak tekinteni, ebből fakadóan pedig a polgári magyar állam időszaka a német megszállással zárul. A tanulmány ugyan csak a hadba lépésig vizsgálja a magyar rendvédelem fejlődés-történetét, azonban esetenként — amikor a téma kifejtése, a folyamat megértése igényli — a hadba lépés utáni időszakra is kiterjed, azonban csupán az ország német megszállásáig. A II. világháború során ugyanis olyan — nem a magyar társadalom szerves fejlődéséből eredő — hatások érték a magyar rendvédelmet, amelyek nem következtek a magyarországi fejlődési folyamatokból.¹

A magyar rendvédelemnek a kiegyezéstől a német megszállásig terjedő időszaka — a polgári magyar állam részeként — egy fejlődési időszaknak tekinthető ugyan, azonban ezen belül jól elkülönül az 1919 és 1944 közötti szakasz az 1919 előtti időtől.

Ahogy a kiegyezés utáni magyar államvezetés sem kívánta átvenni a neoabszolutista állam rendvédelmi rendszerét, ugyanúgy elzárkózott az ilyen jellegű gondolattól — sőt fel sem merült a lehetősége annak —, hogy az 1919 őszi hatalomra kerülő magyar vezetés a magyarországi tanácsköztársaság rendvédelmi szervezeteit átvegye. Mivel azonban az 1919. év őszi hatalomra került magyar vezetés nem kiegyezést követően került az ország élére, hanem a magyarországi tanácsköztársaság katonai veresége nyomán, ezért felelősségre vonta a reorganizált rend hatalmi apparátusa mindazokat, akik a tanácsköztársaságban meghatározó szerepet játszottak és elérhetőek voltak. Ez a felelősségre vonás legalább is kezdetben spontán módon zajlott. Ám a tanácsköztársaság újbóli létrehozásának a lehetőségét a rendszer meg kívánta előzni, amely azonban a korabeli magyar rendvédelem szervezetében és erejében mérsékelten jutott kifejezésre, inkább a jogi szférában volt érezhető ezen igyekezet.²

A magyarországi tanácsköztársaság bukását követően az ország jóval kedvezőtlenebb helyzetbe jutott mint a kiegyezéskor, hiszen területének nagy részén idegen csapatok állomásoztak, az I. világháború vesztes országaként pedig kedvezőtlen „békeszerződés” előtt állt. Maga a világháború is hatalmas veszteséggel járt, melyet tetőzött az idegen csapatoknak az ország javai kiszállítására irányuló módszeres tevékenysége. E téren főként a románok jeleskedtek, de a szerb haderő is igyekezett román bajtársai nyomdokait követni.³ Mindezt tetőzte a vörös-terror züllesztő hatása, illetve annak reakciójaként létrejött fehér-terror következménye. A dualizmus kori polgári magyar rendvédelmi modell romokban hevert.⁴ A trianoni békediktátumig bizonytalansági faktor is keletkezett a rendvédelmi modell reorganizációjának célszerű jellege tekintetében.

A magyar állam vezetése számára — a magyarországi tanácsköztársaság tapasztalataiból következően — nyilvánvaló volt, hogy a dualizmus kori rendőrségeknél eredményesebben működő, centralizált rendőrségre van szükség, mivel a polgári magyar állam rendvédelmi modelljének két fő pillértestülete közül a rendőrség volt a kevésbé eredményes. Az nem képezte vita tárgyát, hogy a dualizmus kori rendvédelmi modellhez kell visszatérni, abban azonban eltértek a vélemények, hogy ezen a modellen belül milyen változtatások szükségesek.

A rendőrség újjászervezését illetően véleménykülönbségek tulajdonképpen nem keletkeztek. A magyarországi rendőrségek államosításának a folyamata ugyanis már a dualizmusban elkezdődött, azzal elviekben lényegében minden érdekelt fél — rendőrök, önkormányzatok, központi államhatalom — még az I. világháború előtt egyetértett. A belügyi tárca részéről konkrét törvényjavaslat is készült, melyet azonban az országgyűlés átdolgozás céljából visszaküldött. A magyarországi rendőrségek államosításának az előkészítési folyamata tehát már befejezés előtt állt, amikor az I. világháború kitörése miatt a folyamat megszakadt. E folyamatot nem törvényi, hanem rendeleti úton zárták

le 1919. őszén a rendőrségek államosításával, melynek során — a fővárosi rendőrség mintája szerint — a fővárosi és az önkormányzati rendőrségeket egy szervezetbe integrálták.⁵

Az új — a központi államhatalom által belügyi tárcán keresztül közvetlenül irányított — rendőrség elnevezése Magyar Királyi Állami Rendőrség volt. E szervezet egységes fegyverzettel, egyenruházattal, a személyi állománya pedig viszonylag rövid időn belül homogén felkészítettséggel rendelkezett. A testület élén országos rendőr-főkapitányság állt, alárendeltségébe tartoztak a rendőr-főkapitányságok, amelyek hatósági területe — a városokra kiterjedően — megegyezett a Magyar Királyi Csenedőrség kerületeinek a működési területével, illetve a honvéd kerületek területével. A rendőr-főkapitányságok alárendeltségébe pedig a városi rendőrkapitányságok tartoztak. A Magyar Királyi Állami Rendőrség hatósági területe a törvényhatósági jogú és a rendezett tanácsú városokra is kiterjedt. Az országos rendőr-főkapitány személye kapcsán felmerült disszonanciák miatt azonban a főkapitányságot nem építették ki, az országos főkapitányi tisztséget nem töltötték be, hanem helyette a Magyar Királyi Belügyminisztériumban működő rendőri osztály látta el a testület irányítását.⁶

Viszonylag egyszerű volt — legalább is elviekben nem vitatták a magyarországi rendőrség újjászervezésének a szükségességét és alternatív koncepció sem született a testület újjászervezését illetően — a Magyar Királyi Állami Rendőrség felállítása, amely azonban így is 1919. X. 1-től 1921 augusztusáig tartott.

E folyamat részeként zajlott le a testületen belül a rendőrök proletárdiktatúra időszakában tanúsított magatartására vonatkozó eljárás, melynek során — a 3 386 főnyi fővárosi rendőrség személyi állománya köréből — 111 személy ellen indult eljárás, végül azonban csupán 50 személyt bocsátottak el a testülettől az igazoló eljárás nyomán. A testületen belül is kialakult — az államapparátus más részeihez hasonlóan — a királyságot támogatók (legitimisták), valamint a kormányzópartiak (szabad királyválasztók) közötti rivalizáció, mely az utóbbiak javára dőlt el. Ezt a helyzetet tükrözte, hogy nagybányai HORTHY Miklós altengernagy, kormányzó 1920. X. 23-án a Vérmezőn fogadta a rendőrség díszelgését. Ezt követően került sor a testületnél a fizetések rendezésére, a személyi állomány létszámának a gyarapítására.⁷

Külön törvénnyel szabályozták — a trianoni békediktátummal összhangban, a Magyar Királyi Állami Rendőrségre és a Magyar Királyi Csenedőrségre kiterjedő hatállyal — a testület legmagasabb létszámát, felfegyverzésének és kiegészítésének módját.⁸ 1922. VI. 28-án jelent meg továbbá a Magyar Királyi Állami Rendőrség létrehozását elrendelő miniszterelnöki rendelet végrehajtási utasításaként a testület első szolgálati szabályzata belügyminiszteri rendeletként.⁹

A Magyar Királyi Állami Rendőrség szervezete kezdetben hét rendőr-főkapitányságból állt Budapest, Debrecen, Miskolc, Pécs, Szeged, Székesfehérvár és Szombathely székhellyel. Röviddel az országos szervezet kiépítése után a miskolci és a pécsi kerületi főkapitányságokat megszüntették, területüket, illetve a hatáskörükbe tartozó városi kapitányságokat pedig a szomszédos rendőr-főkapitányságok között osztották szét. 1932. I. 1-ei hatállyal összevonták a megmaradt vidéki rendőr-főkapitányságokat is egy vidéki rendőr-főkapitányságba, Budapest székhellyel. Ily módon két rendőr-főkapitányság maradt Magyarországon a vidéki és a budapesti. A vidéki rendőr-főkapitányságok azonban nem tűntek el nyomtalanul, helyükbe a körzeti szemlélő központok léptek. A körzeti szemlélő központok vezetői pedig a vidéki rendőr-főkapitány kinevezett helyetteseivé váltak. Ekkor a testületet is átnevezték Magyar Királyi Rendőrségre.¹⁰

A trianoni békediktátum által megcsönkített Magyarország területén — a budapesti rendőr-főkapitányság alárendeltségébe tartozó kerületi kapitányságokon kívül — összesen 68 városi rendőrkapitányság és határszéli kirendeltség működött 1938-ban. A Felvidék déli sávja és Kárpátalja visszacsatolásakor 28-al nőtt a vidéki rendőr-kapitányságok száma. Észak-Erdély visszacsatolásakor pedig 21 rendőr-kapitánysággal, majd a Délvidék, Baranya-háromszög és Muraköz visszatértekor 6 rendőr-kapitánysággal gyarapodtak a vidéki városi rendőr-kapitányságok. A területvisszacsatolások nyomán tehát összesen 123 vidéki városi rendőr-kapitányság működött a Magyar Királyságban.¹¹

A távolsági határforgalmat lebonyolító határátkelőhelyeken — az utasforgalom ellenőrzése céljából — 1941-ben 13 határszéli rendőri kirendeltség is működött a vidéki rendőr-főkapitányság alárendeltségében.¹² A Magyar Királyi Rendőrség szervezetében önálló szervezeti formaként működött továbbá Kárpátalja visszatérése nyomán az ungvári székhellyel létrehozott határvidéki rendőrkapitányság a vidéki rendőr-főkapitányság közvetlen felügyeletével. A határvidéki rendőrkapitányság 7 határvidéki rendőri kirendeltséggel is rendelkezett.¹³ A Magyar Királyi rendőrségen belül a vízirendészet önálló szervezettel rendelkezett, amelyet a Magyar Királyi Folyamőrségnek a Magyar

Királyi Honvédségbe történő integrálása után építettek ki. A vízirendészeti teendőket összesen 8 rendőr-kapitányság látta el, lefedve a Magyar Királyság szinte teljes vízborította térségét.¹⁴

A trianoni határok között a magyar rendőrség 12 000 fővel látta el szolgálati feladatait, amely a területviszacsatolások nyomán gyarapodott.¹⁵ A személyi állomány vezető rétegét a mai fogalmaink szerinti tiszti kar alkotta, amelynek a tagjai az érettségit vagy diplomát igénylő és — a gyakoronoki státuszt is beleszámítva — XII állami fizetési osztály egyikébe tartozó beosztásokat töltötték be. E kategóriába tartoztak a fogalmazói kar tagjai, valamint a vezető beosztásokban tevékenykedő tanácsosok, továbbá az érettségihez kötött és még az alsó fizetési osztályokba soroltakhoz tartoztak az őrszolgálati és a detektív felügyelők, valamint a detektívek. Végül pedig a hierarchia alján helyezkedtek el az elemi iskolai végzettség képesítési követelménnyel rendelkező őrszolgálati beosztásokat betöltők. A detektívek végezték a nyomozómunkát, az őrszolgálati személyzet látta el a közrendvédelmi tevékenységet. Az őrszolgálati személyzet tagjai nem tartoztak a XII állami fizetési osztályba besoroltak közé, ezért a részükre, illetve a hasonló képesítési követelményekkel rendelkező beosztásokat betöltők számára úgynevezett testületi fizetési rendszert hoztak létre az állami fizetési osztályrendszerrel hasonlóan de annál szerényebb díjazással. Az őrszolgálati és detektívfelügyelők pedig a szakterület irányítását végezték. A fogalmazói karra hárult a testületen belüli középvezetői szintű teendők végzése és a jogtudományi végzettséget igénylő feladatok ellátása.¹⁶

A Magyar Királyi Állami Rendőrség, majd 1932-től a Magyar Királyi Rendőrség ugyan — elmentében a Magyar Királyi Csendőrséggel — nem csupán rendőr közeg, hanem rendőrhatóság is volt, a rendőrhatósági jogkört azonban nem gyakorolhatta automatikusan a testület személyi állományának valamennyi tagja, hanem csupán azok a jogvégzett rendőrök, akiket erre a belügyminiszter személy szerint felhatalmazott.

A testület személyi állományában külön állománycsoportot, úgynevezett szakokat alkottak a rendőri tevékenység végzésének a háttérbiztosítását megvalósító személyek. Ilyen szakok voltak a „számvevőségi” szak (a gazdálkodási teendőket látták el), a „kezelői” szak (az irattári munka feladatait végezték), végül pedig az „orvosi” szak (a hatósági orvosi munkát valósították meg). A „kezelői” szakhoz tartozók munkájukat az úgynevezett segédhivatalokban látták el. Az „orvosi” szak személyi állománya volt a legcsekélyebb létszámú, egyben pedig — a három szak közül — a testületen belüli hierarchiában a legmagasabb rangokat töltötték be, mivel a tevékenységük egyetemi végzettséghez volt kötött, míg a másik két szak esetében a képesítési követelmény az érettségi volt.¹⁷ A köznyelvben rendőrorvosoknak nevezték a testület személyi állományát gyógyító orvosokat is. Ők azonban néhány kivételtől eltekintve nem tartoztak a testület személyi állományához. Velük a rendőrség szerződést kötött a testület tagjai és családjuk házi orvosi teendőinek az ellátására. A testület személyi állományának a kórházi kezelését pedig — a sürgős esetektől eltekintve, amikor a legközelebbi kórház igénybe vétele volt indokolt — a Magyar Királyi Honvédség kórházaiban valósították meg.¹⁸

A magyar rendőrség teljes létszámának 5 %-át alkották a rendőrtisztek, újabb 5 %-át tették ki a detektívek, valamint szintén 5 %-ot képeztek a háttértevékenységet folytató különböző szakok munkatársai. A fennmaradó 85 % végezte a rendőri tevékenység többi részét. Ezen állomány döntő többsége — korabeli terminológia szerint — az őrszolgálati (közrendvédelmi) állományhoz tartozott.

Mivel a rendőrség nem katonailag szervezett fegyveres őrtestület, hanem polgári fegyveres őrtestület volt, ezért a testület tagjai nem viselhettek katonai rendfokozatot, e helyett az úgynevezett testületi rangrendszer rangjait viselték. A magyarországi rendőrségek államosításakor a fővárosi rendőrség rangrendszerét terjesztették ki a teljes Magyar Királyi Állami Rendőrségre.¹⁹ A magyar rendőrtestület 1932. évi átszervezésekor pedig ez a rangrendszer tovább élt **(I.sz. melléklet)** A Magyar Királyi Rendőrségnél — a háborúra való tekintettel — 1944-ben vezették be a katonai rangokat.²⁰ **(II.sz. melléklet)** A háború alatt a magyar rendvédelem felsővezetését oly módon módosították, hogy a magyar rendvédelmi modell két pillértestülete fölé egy irányító szervezetet állítottak Főfelügyelőség elnevezéssel, amelynek az alárendeltségébe helyezték a Magyar Királyi Csendőrség felügyelőségét és a Magyar Királyi Rendőrség felügyelőségét is.

A magyar rendőrség szolgálatellátási metodikája a két világháború között alapvetően nem változott a dualizmuskorhoz képest a detektívek nyomoztak, az őrszolgálati személyzet pedig a közrendvédelmi teendőket látta el, az igazgatásrendészeti feladatokat pedig a felügyelők és a fogalmazók közösen végezték. Mégis — elsősorban a technika fejlődéséhez kapcsolódóan — új típusú rendőri tevékenységek is kialakultak. Ide sorolható a helyszínelők professzionális színvonalú cso-

portjainak a kialakulása, a településeken belüli közlekedési rendőrségek létrejötte a nagyobb városokban, majd 1939-től — miután a Magyar Királyi Folyamőrséget integrálták a Magyar Királyi Honvédségbe Honvéd Folyami Erő elnevezéssel — a vízi rendészeti struktúra kiépülése. Más típusú rendőri teendőkre hivatott rendőri szervezetek pedig elsősorban a jogi változásokból fakadóan jöttek létre, illetve erősödtek meg. Ezek közé tartozott az 1930-ban felállított a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH), az útlevélosztályok erősödése, a rendőri büntetőbírószáki intézmény, amely jelentősen gyarapodott az 1935-ben létrehozott közlekedési rendőri büntetőbírószáki által. Jelentős változáson esett át a rendőri sajtóiroda is, amely a polgári magyar állam időszakában mindvégig fontos szerepet töltött be a testület társadalmi megítélésének a formálásában.²¹

A magyar rendőrség személyi állományának döntő többsége azonban továbbra is — az őrszolgálati személyzet tagjaként — közrendvédelmi szolgálatot látott el úgynevezett őrszoba és posztos rendőri rendszerben. Az őrszobákba általában 24 órás váltással vezényelték a rendőri legénységet, ahonnan — többnyire négyórás váltásokkal — kerültek ki a rendőrök a felállítási helyeikre, az úgynevezett posztokra. A posztjaikat elhagyniuk csak indokolt esetben, rövid időre és kis távolságra volt szabad. Az őrszoba parancsnoka felügyelte és irányította a rendőrök teendőinek a megvalósítását, az esetlegesen szükségessé váló riadó-csoportot pedig az őrszobán pihenőjüket töltő rendőrök képezték. Ez a rendszer a belterületeken kitűnően bevált. A külterületek jelentős részén pedig tovább élt az a dualizmuskori gyakorlat, mely szerint e térségben a rend fenntartására a Magyar Királyi Csendőrséget kérték fel.

A Magyar Királyi Rendőrségnek a rend fenntartása érdekében kifejtett szerteágazó tevékenységei közül két szakterülettel való külön foglalkozás azért indokolt, mert — politikai prekonceptiókon nyugvó — előítéllettől terhelt ezen szakterületek megítélése a köztudatban. A karhatalom és a detektívtestület elítélésének a hátterében azon politikai felfogás húzódik meg, mely szerint a két világháború közötti időszak polgári magyar állama erőszak útján volt képes fenntartani hatalmát és ezen erőszak gyakorlati kivitelezői a magyar rendvédelmi testületek, elsősorban a csendőrség és a rendőrség voltak. A feltételezett állami terror fő eszközeinek pedig általában a karhatalmi tevékenységgel és a detektívtestületből kisarjadó politikai nyomozó tevékenységet tekintik.

Az ugyan tény, hogy a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség is ugyanolyan létszámmal látta el a trianoni határok között, mint a történelmi Magyarországon. Ennek az alapvető oka azonban nem a magyar nemzet elnyomására törekvés, hanem a trianoni békediktátumban a magyar haderőre vonatkozó korlátozások rejtett mérséklésére irányuló igyekezet volt. Erre talán a legjobb példa a Rendőr Újonc Iskola (RUSIK) témája. A Magyar Királyi Honvédséget ugyanis eltiltották a gépi meghajtású páncélos gépjárművek tartásától. Az ANTANT azonban — tekintettel a magyarországi tanácsköztársaságra — nem volt ilyen szűkmarkú a rendvédelmi testületek körében. Ezért lehetőség nyílt arra, hogy a rendőrség beszerezzen — tömegosztatási céllal — néhány páncélautót. A magyar származású KARÁCSONY István mérnök által tervezett angol gyártmányú Wickers páncélgépkocsi vásárlására így kerülhetett sor. Igaz ugyan, hogy ezen gépjárművek már a fedélzeti fegyverzetüktől teljesen és a terepjáró képességüktől többé-kevésbé megfosztva kerülhettek a magyar rendőrség tulajdonába, azonban kétség kívül páncélkocsik voltak. A magyar páncélos fegyvernem szakembergárdája gyökereinek a kiépítése ide vezethető vissza.²²

Érdemes azt is felmérni, hogy a Magyar Királyi Rendőrség rendelkezett-e olyan erősségű karhatalmi alakulatokkal, amelyek alkalmasak lettek volna országos méretű, vagy csupán a városokra kiterjedően — mint a Magyar Királyi Rendőrség hatósági területén — egyszerre több helyen és nagy tömegeket megmozgató felkelések felszámolására. A magyar rendőrség kötelékében első ízben karhatalmi alakulatot 1932. I. 8-án létesítettek a fővárosi rendőrség szervezetében század erővel. Ebből a századból nőtt ki a karhatalmi zászlóalj, amely 1934. IV. 16-án alakult. Ez a zászlóalj maradt a II. világháború magyarországi harcainak a kezdetéig a testület egyetlen karhatalmi alakulata. Könnyen belátható, hogy egyetlen zászlóalj — még akkor sem, ha a személyi állománya a kor követelményeinek megfelelő felszerelést kapott és a képzettsége is kiváló volt — nem lett volna képes a Magyar Királyság városaiban az esetleges népharag letörésére. Ez a karhatalmi alakulat lényegében lokális, alapvetően Budapest és agglomerációja tömegmegmozdulásainak a rendőri kezelésére volt csupán alkalmas abban az esetben, ha az kezelhető méretű keretek között mozgott.²³

Hasonló volt a helyzet a detektívtestület, illetve az abból sarjadó politikai rendőr szervezet esetében is. Az első politikai ügyekre szakosodott detektívcsoporthoz a magyarországi tanácsköztársaság bukását követően jött létre, feladatát a tanácsköztársaság alatti törvénytelenések feltárása alkotta. E csoport a fővárosi rendőrség detektívtestületének integráns részeként működött a detektív-főnök alárendeltségében. Rövid időn belül — a gyarapodó teendők elvégzése céljából — a politikai

detektívcsoporthoz politikai nyomozó főcsoporttá szervezték. A főcsoport még mindig a budapesti detektív főnök alárendeltségébe tartozott, de a létszáma már 30 főre gyarapodott. 1920-ban a politikai főcsoport az államrendészeti osztály alárendeltségébe került. Feladatát alkotta a szélsőséges mozgalmak felderítése, a politikai sajtó és a politikai tartalmú szervezetek ellenőrzése.²⁴

A politikai bűncselekmények leleplezésének, illetve azok előkészítésének a teendőit ellátó rendőri részleg 1921-ig még a dualizmus kori jogszabályok alapján járt el. 1921-ben azonban — a magyarországi tanácsköztársaságból okulva — megszületett a társadalmi rend védelméről szóló törvény, amely a politikai bűncselekmény fogalmát és az elleni küzdelmet a tapasztalatok alapján szabályozta. Lényegében a törvényi környezetben bekövetkezett ezen változás alapozta meg a politikai bűncselekményekkel foglalkozó rendőri részleg további tevékenységét és szervezetének alakulását. Önálló — más rendvédelmi testületektől független — politikai rendőrség azonban a vizsgált időszakban a Magyar Királyságban nem jött létre.²⁵

1924-ben a politikai főcsoport szervezetét — a magyarországi tanácsköztársaság utáni tapasztalatokat figyelembe véve — átalakították. A főcsoportot négy csoportra osztották és — a bűnügyi nyilvántartó hivataltól elkülönített — politikai nyilvántartó hivatallal is megerősítették, valamint a politikai detektívek számát felemelték 80 főre. Egyben jelentősen kibővítették a hatáskörüket, mivel ehhez a szervezeti egységhez delegálták az idegenellenőrzésben való részvételt, az útlevélügyeket, az egyesületi ügyeket, a szekták felügyeletét, azokkal a rendőri szervezeti egységekkel, amelyek eddig is ezeket a feladatköröket látták el. Emellett a politikai ügyekkel foglalkozó rendőri részleg hatásköre kiterjedt az államfő, a külföldi államférfiak és a kormány tagjainak a személye körüli biztonsági szolgálat ellátásában való részvételre is.²⁶

1939-ben a politikai nyomozó főcsoportot osztállyá szervezték. Ehhez kapcsolódóan a politikai osztályon belül két főcsoportot alakítottak ki. Az egyik főcsoport intézte az összes folyóügyet, a másik főcsoport kompetenciájába pedig az államférfiak személyes biztonságával kapcsolatos és az ünnepek helyszíni biztosítása tartozott. Lényeges szervezeti változtatásra ezt követően már a nyilas-puccs után került sor.²⁷

Összességében tehát a vizsgált időszakban a magyar rendőrség kötelességében politikai tartalmú nyomozó munkát mintegy 100 főnyi detektív végezhetett. Ez a létszám természetesen nem tartalmazza az adminisztratív teendőket ellátókat (politikai nyilvántartó stb.) és az informátorokat stb. Azonban így is nyilvánvaló, hogy egy zászlóaljnyi karhatalmi erővel és mintegy 100 főnyi detektívvel, valamint a segédcsapattal aligha lehetett volna a magyar nemzetet elnyomni. A diktatúrák létrehozásához, majd fenntartásához komoly apparátusra van szükség, mint ahogyan a magyar történelem későbbi szomorú időszakában létre is jöttek ilyen szervezetek például az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) formájában, amely „fénykorában” 10 000 főt meghaladó létszámú szervezetet tett ki.

A polgári magyar állam rendvédelmi modellje másik pillérszervezetének a reorganizálása is vitán felüli volt. *A Magyar Királyi Csendőrség* tekintetében az újjászervezés során lényeges változtatásokra nem került sor. A testület továbbra is katonailag szervezett őrtestület maradt, bár az AN-TANT előírások miatt nem tartozhatott még részlegesen sem a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe. A valóságban azonban a testület személyi ügyeit továbbra is a honvédelmi tárca intézte, bár rejtetten. E tevékenységi kör nyíltan a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumhoz 1938 után tért vissza.

A Magyar Királyi Csendőrség létszáma is megegyezett — a rendőrséghez hasonlóan — a trianoni határok közé szorított Magyar Királyságban a dualizmus kori testületi létszámmal. 12 000 főt számlált a Magyar Királyi Csendőrség, amely a rendőrség ugyancsak 12 000 fős létszámával együtt látta el lényegében az ország teljes területén a rend fenntartását. A tiszti kar aránya a csendőrségnél sem lehetett magasabb a személyi állomány 5 %-nál, a háttértevékenységet végrehajtók száma pedig ugyancsak 5 % körül mozgott. A különbség csupán annyi volt a rendőrséghez viszonyítva, hogy a Magyar Királyi Csendőrség nem rendelkezett külön detektív karral, hanem a nyomozó munkát is a csendőr legénység látta el. Ebből fakadóan a testület személyi állományának 90 %-a — azaz lényegében a teljes legénységi állomány — volt valamilyen végrehajtó szolgálatba beosztott.²⁸ A Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya — hagyományaihoz híven és a katonailag szervezett fegyveres őrtestület típusából fakadóan — a szárazföldi haderőnem katonai rendfokozatait viselte. **(III.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti felépítése a dualizmus kori rendszert követte. Azokat a speciális szervezeti elemeket pedig, amelyek a területviszacsatolások következtében elkerültek a Magyar Királyságtól, újjával pótolták. Ide sorolható például a Kiskunhalason — a zombori lovas-

iskola helyett — létesített méntelep és lovasiskola, vagy a nagyváradi kiképző központ helyett létesített kiképző tanfolyamok például a szombathelyi őrsparancsnokképző iskola stb.²⁹

A testület alapvető szervezeti szisztémája azonban változatlan maradt. Nevezetesen az őrsök maradtak a végrehajtó szolgálat szinterei, a felsőbb szervezeti egységek, szakasz, szárny, kerület parancsnokságokként működtek, a testület vezető szerve pedig a csendőr felügyelőség volt, élén a tábornoki rangot viselő csendőr felügyelővel. A parancsnokságokat tisztek vezették, akik azonban a lakossággal hatósági személyként nem kerülhettek kapcsolatba, mivel a Magyar Királyi Csendőrség nem rendőrhatalóság, hanem csupán rendőri közeg volt.³⁰

A Magyar Királyi Csendőrség rövid időn belül visszanyerte a dualizmus békeidőszakában elért kiváló képességeit. 1924-re új szolgálati szabályzatot is kapott a szervezet.³¹

A nyomozómunka tekintetében azonban a csendőrség lemaradt a rendőrség mögött. A Magyar Királyi Csendőrség kötelékében a nyomozómunkára specializált szervezeti elemek járásőrmesterségek formájában először 1904-ben jelentek meg szemben a rendőrséggel, ahol a fővárosi rendőrség kötelékében már 1885-ben megjelentek a detektívek. A csendőrség járásőrmesterségeit azonban az I. világháború során létszámihiány miatt megszüntették és e szervezeti elemet 1919-ben sem állították vissza. A csendőrségi nyomozómunka fejlesztését más alapokra helyezték. Egyrészt valamennyi csendőr számára előírták a nyomozótevékenységet is, másrészt pedig központi szakmai szervezetekkel igyekeztek elősegíteni az őrsökön folyó munkát. Ide sorolható az 1920-as évek közepétől fokozatosan kiépülő és 1930-ban már a szervezeti struktúrában is megjelenő csendőr nyomozóparancsnokság, amely modern technikai eszközökkel, nyilvántartással és a bonyolultabb ügyek tekintetében a nyomozómunka végzésére specializált felkészítésben is részesült csendőrökből állt. Csendőr kerületenként pedig egy-egy nyomozó alosztály segítette a kerületnél előforduló összetettebb bűnügyek felderítését. Ebbe a struktúrába illeszkedett bele a politikai nyomozó alosztály a csendőr nyomozóparancsnokság kötelékében. A csendőr politikai nyomozó alosztály munkatársainak a száma sem haladta meg a rendőrség politikai osztályán dolgozók létszámát.³²

Annak ellenére azonban, hogy a testület igyekezett megőrizni a szervezet homogenitását és a hagyományos jól bevált szervezeti struktúrát, a két világháború között alakultak ki azok a szervezeti sajátosságok, amelyeket a harmadik évezred elején szakszolgálat jelzővel illetünk.³³

A testület teendőinek a specializálódási folyamatába illeszkedett az is, hogy Galántán csendőr karhatalmi zászlóalj hoztak létre. Ennek az alakulatnak az alapvető feladata azonban nem a tömegmegmozdulások kezelése volt, hanem — a II. világháború tapasztalatai alapján — az ellenséges diverziós erők elleni fellépés. Ezen alakulat kapta meg a Magyar Királyi Honvédségtől azokat az Ansaldo típusú úgynevezett „kisharckocsikat”, amelyek az ellenséges regurális haderővel szembeni harceljárások során — a tűzerejük, a terepjáróképességeik és a sűrű szervízigényeik miatt — már korszerűtlenné váltak.³⁴

A csendőrség karhatalmi feladatok ellátása érdekében történő igénybe vehetőségét a galántai zászlóalj jelentősen elősegítette, mivel egyébként a csendőr őrsökről a karhatalmi teendők ellátására vezényelt személyi állományt csak lassan és nagy területről — általában őrsönként egy-két főt — lehetett mobilizálni. Nagyobb létszámú karhatalmi teendők végzését éppen ezért a Magyar Királyi Honvédség kijelölt és a feladat végrehajtására felkészített csapatai valósították meg.³⁵

A területvisszacsatolások nyomán a testület személyi állománya is gyarapodott 22 000 főre. Ebbe a létszámba beletartozott a galántai zászlóalj is, amelynek a legénységi állományát sorozott katonák alkották. Sorozott személyi állomány alkalmazására — a felállítási időszakot leszámítva — először került sor a testület történetében.

A kor követelményeinek megfelelő szakosodási folyamat a Magyar Királyi Csendőrségnél is végbe ment a rendőrséghez hasonlóan. Létrejött a vasúti csendőrség³⁶, a közúti (települések közötti úthálózatra kiterjedő hatáskörű) közlekedési csendőrség³⁷, a légitcsendőrség.³⁸ Még a vízi csendőrség csírái is kialakultak, elsősorban a Balatonon vízi őrsök formájában a háború miatt azonban a vízi csendőrség országos kiépítése elmaradt.³⁹ Emellett természetesen a háború időszakában a Magyar Királyi Honvédség alakulatainál a tábori csendőri szolgálatot is ellátta a testület bár e teendők végzésébe a honvédség személyi állományából is vontak be katonákat.⁴⁰

A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti felépítése lényegében a dualizmuskori struktúrát követte, bár az újonnan alakult „szakszolgálati” tartalmaztak speciális szervezeti elemeket is, azonban nem ezek voltak a jellemzőek. **(IV.sz. melléklet)** A területvisszacsatolásokat megelőzően a Magyar Királyi Csendőrség személyi állománya 1938-ban 769 őrsön teljesített szolgálatot.⁴¹

A Magyar Királyi Csendőrség a vizsgált időszakban is 90 % körüli büntérítéssel végezte tevékenységét, amely a korabeli társ rendvédelmi testületekkel összehasonlítva a legjobb eredmény

volt és amelyet azóta sem tudott túlszárnyalni egyetlen magyar rendvédelmi testület sem. A testület szolgálatellátását döntően járőrözéssel valósította meg. Általános volt a két fős járőr. A testület működési területét — azaz a városok hatósági területének a kivételével a Magyar Királyság teljes területét — pókhálószerűen lefedték az őrsök, melyek járőrei bejárták a rájuk bízott terület minden zegét-zugát. Soha nem lehetett előre tudni, hogy mikor és hol bukkan fel csendőr járőr. A csendőrök folyamatosan jelen voltak a rájuk bízott területen. Alapvető, hogy nem hagyhatták figyelmen kívül a legkisebb szabálytalanságot sem. Minimum figyelmeztetniük kellett a szabálytalanságokat elkövetőket. A személyi állomány idejét igyekeztek a lehető legtakarékosabban felhasználni. A szolgálati idő nem nyolc, hanem legkevesebb 12-16 óra volt — természetesen pihenők beiktatásával — így egy-egy járőr nagy térségeket portyázhatott be. A csendőrök felkészültségükből fakadóan szakszerűen intézkedtek és a testület szellemisége biztosította, hogy a szabályzatok előírásainak megfelelően tevékenykedjenek. Felelőtlen, nemtörődöm magatartás, az intézkedés alóli kibúvás, a korrupció fehér hollónak számított a testület körében. Mivel a testület nem rendelkezett a társ rendvédelmi testületeknél jobb technikával, vagy előnyösebb jogi szabályozással, ezért az eredményeik oka egyértelműen a személyi állomány tevékenységében rejlett.⁴²

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének ugyan a két meghatározó testülete kétségtelenül a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség volt. Azonban a modell integráns részei voltak más speciális rendvédelmi szakterület eredményes ellátása érdekében működtetett társ rendvédelmi testületek is. A két világháború közötti magyar rendvédelmi modell részesei voltak — a csendőrség és a rendőrség mellett — a Magyar Királyi Pénzügyőrség, a Magyar Királyi Folyamőrség, a büntetés-végrehajtás szervezete. A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronőrség és a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség, valamint a határőrség (Magyar Királyi Vámőrség 1921-1931, Magyar Királyi Határőrség 1932-1938, Magyar Királyi Honvéd Határvaszok 1939-).⁴³ (V.sz. melléklet)

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljében, a két világháború közötti időszakban a csendőrség és a rendőrség mellett kétségtelenül a határőrizeti szervezet foglalkoztatta a legtöbb embert.

A Magyar Királyi Vámőrség (1921-1931) majd a Magyar Királyi Határőrség (1932-1938) 4 210, illetve 5 734 fővel látta el a határőrizeti szolgálat feladatait. A Magyar Királyi Határőrséget felváltó honvéd határvaszok már nem önálló testületként, hanem a Magyar Királyi Honvédség — korabeli szóhasználat szerint — csapatnemeként látták el a magyar határok őrzésének és védelmének a feladatait.⁴⁴

A magyarországi tanácsköztársaság bukása után és a trianoni békediktátum között kialakult egy átmeneti magyar határőrizet is, amely a dualizmuskori magyar határőrizeti szisztéma továbbfejlesztett változatát alkotta. Eszerint a Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálatra kijelölt határszéli alakulatai látták el a határvonal őrzését és a határrend betartatását, a határforgalom ellenőrzését pedig az államosított rendőrség határszéli kirendeltségei. Ez a szisztéma sem jött létre azonban azonnal.

Kezdetben a magyarországi tanácsköztársaság után újjászerveződő magyar állam nem rendelkezett határőrizeti szervezettel. A dualizmus időszakában mintegy 480 fő határrendőr, 1 357 határszéli csendőr és 549 fő pénzügyőr őrizte a Magyar Királyság vámhatárait. Ennek a 2 386 főnek a töredéke állt a lényegesen hosszabb demarkációs vonalak őrzésének rendelkezésére. A határvonalak mellett szolgálatot teljesítő pénzügyőr szakaszok személyi állományát az államhatalom oly módon igyekezett megerősíteni — hadköteles pénzügyőrök e szolgálati helyekre irányításával, felszerelésük és fegyverzetük hadrafogható állapotba hozásával — hogy legalább jelképes erő álljon rendelkezésre a határok őrzésére és védelmére. Emellett pedig a Nemzeti Hadsereg alakulatait is igénybe vették a határok őrzése céljából.⁴⁵

A határok őrzése és a határmenti hadrafogható erők központi irányítás alá vonásának az érdekében létrehozták a Határforgalmi Katonai Felügyelő tisztséget. A tábournoki rangban lévő felügyelő a honvédelmi minisztertől kapta a meghatalmazását, beosztását pedig a miniszterelnök hozta létre, feladatkörét is miniszterelnöki rendelet szabályozta.⁴⁶ A Határforgalmi Katonai Felügyelő-i tisztség a Magyar Királyi Vámőrség létrehozásáig állt fenn.

A rendőrségek államosításával megoldódott a határforgalmat ellenőrző szervezetek rendvédelmi struktúrában való elhelyezkedése. Továbbra is nyitott maradt azonban a határvonal őrzésének és a határrend betartatásának a témaköre. A határmenti pénzügyőr csapatokat úgynevezett pótpénzügyőrökkel — a nemzeti haderőtől a pénzügyőrséghez vezényelt katonákkal — is megerősítették.

Ez azonban nem pótolta a határőrizeti szervezetek létszámhiányát, továbbra sem nélkülözhetette a Nemzeti Hadsereg alakulatait a magyar határőrizet.

Ebből a helyzetből kiindulva született azon — a Fővezérség és a honvédelmi tárca által egyeztetett — elgondolás, mely szerint a magyar határokat őrző önálló fegyveres testületet hoznak létre. *„A honvédelmi tárca és a Fővezérség által egyeztetett elgondolás szerint a határőrizeti, valamint bizonyos határőrizeti tevékenységek ellátására határőrséget kívántak felállítani.*

A határőrséget többirányú komplex feladatrendszerrel kívánták létrehozni. A szervezet feladatait alkották volna:

- az elszakított országrészekben lakó honfitársakkal való szoros kapcsolat fenntartása és az irreverenda mozgalmak elősegítése;
- békében az ellenséges kémszolgálat megakadályozása, a saját kémszolgálat elősegítése, a katonai határőrizettel kapcsolatos összes, teendők teljesítése;
- háborúban a határ lezárása, a határ megerősítése, a mozgósítás és felvonulás biztosítása és fedezése, továbbá közreműködés a határvédelemben a vezérkar főnöke által kiadandó külön utasítás szerint.

A határőrséget a katonai körlet-parancsnokságoknak kívánták alárendelni, közbiztonsági ügyekben azonban a területileg illetékes rendőrhatalóság rendelkezésére kellett volna állnia. A határőrizeti feladatok ellátására a határőrség esetenként igénybe vehette volna a határmenti belbiztonsági erőket is.

A tervezet szerint a határőröket a katonai öröknek járó jogok illették volna meg, a szervezetnek a jogállása pedig a Magyar Királyi Csendőrséggel lett volna azonos.

A határőrség szervezete őrségekből, alosztályokból és osztályokból állt volna. A határőr osztályok zászlóaljnak, az alosztályok századnak, míg az őrsők szakasznak feleltek meg az elképzelés szerint. Összesen 22 zászlóalj felállítását tervezték 11 000 fővel. A határőr csapatok irányításával a katonai körlet-parancsnokságokon egy-egy törzstisztet kívántak megbízni megfelelő segédszemélyzet biztosításával.”⁴⁷

1919-ben a magyar határokat a csendőrség alakulatai — úgynevezett határőr csendőr zászlóaljakba szervezve — a Nemzeti Hadsereg vadász zászlóaljaival közösen őrizte. 1920 januárjával kezdődően pedig 1920. III. 31-vel bezárólag a Magyar Királyi Csendőrség átvette a határvonalak őrzését. Először az északi, a keleti és déli, majd végül a nyugati határvonalon is a csendőrség vette át a többi szervezettől a határvonal őrzését. A honvédelmi tárca a határvonal (demarkációs vonal) őrzése számára a demarkációs vonaltól számított 8-10 km széles területsávot jelöltek ki.⁴⁸

A határszéli csendőrség szervezeti felépítése speciális volt. A végrehajtó szolgálat színtere — a testület többi részéhez hasonlóan — az őrs volt. Nyolc főnél kisebb létszámú határőrizeti csendőr őrsöt nem lehetett létrehozni. Szükség esetén azonban több határmenti őrsöt egy tiszt felügyelete alatt különítménybe lehetett összevonni. A határszéli csendőr őrsök ugyanazoknak a parancsnokságoknak voltak alárendelve — szakasz-, szárny- és kerület-parancsnokság — mint a határőrizeti szolgálatot el nem látó csendőr őrsök. Az érintett kerület-parancsnokság törzsében azonban egy tisztet megbíztak azzal, hogy — másirányú szolgálati teendői mellett — a határőrizeti csendőr őrsök tevékenységét is felügyelje. Ez a csendőr tiszt pedig a kerület-parancsok alárendeltsége mellett egyben a területileg illetékes katonai körlet-parancsnoknak is az alárendeltségébe került. Olyan erőösszpontosítást igyekeztek megvalósítani a demarkációs vonalak mentén kijelölt 8-10 km széles határsávban disszlokáló határszéli csendőr őrsökön, hogy 1 km hosszú őrzendő határszakaszra, a Duna mentén 3 fő, a nyugati határszakaszon pedig 8-9 fő jusson. Mivel ez a tervezett létszám a Magyar Királyi Csendőrség határmenti alakulatainál rendszeresített élőerőnél nagyobb volt, ezért a testületnek az ország belsejében szolgálatot teljesítő tagjai közül vezényeltek csendőröket a határra, illetve a nemzeti hadsereg úgynevezett pótcsendőröket is átirányított a határmenti térségbe. A pótcsendőrök olyan katonák voltak, akiket a katonai kerület-parancsnokságok megbízhatónak ítélték csendőri szolgálat ellátására. Katonai kerület-parancsnokságokként átlag 380 főt vezényeltek a csendőrséghez, mely alól a budapesti kerület-parancsnokság alkotott kivételt, illetve a székesfehérvári kerület-parancsnokságnak is csupán 100 főnyi erősítést kellett küldenie. A pótcsendőröknek kifogástalan ruházattal, fegyverzetrel és személyi felszereléssel kellett rendelkezniük.⁴⁹

A polgári magyar állam rendvédelmi modellje fejlődéstörténetének második szakasza kezdetén a határőrizet témája a hadügyi tárca kompetenciájába került, alapvetően a vesztes háború okozta körülményekből fakadóan. a magyar határőrizet tehát — a dualizmus kori időtől eltérően — a hadügyi felügyelete alá került. Kezdetben azonban még nem dönt el, hogy milyen szervezeti keretek között valósuljon meg ez a katonai határőrizet. A trianoni békediktátum létrejötte után azonban a labilis

időszak lezárult, kialakultak azok a szilárd támpontok, amelyekre tekintettel ki lehetett alakítani a magyar határőrizeti struktúrát.

Alapvető szempont volt, hogy a létrehozandó határőr szervezet nem lehet a haderő része, legalább is nyílt formában. Ugyanakkor azonban kompatibilisnek kellett lennie a magyar véderővel, hogy szükség esetén megvalósítható legyen a közös alkalmazásuk. Mivel pedig az ANTANT — a magyarországi tanácsköztársaságra való tekintettel — a rendvédelmi szervezetek tekintetében sokkal nagyvonalúbbnak mutatkozott mint a haderő esetében, ezért a legcélravezetőbb megoldásnak az mutatkozott, ha önálló határőr, testületet alakítanak ki. Ezzel ugyanis nem csupán a fegyverben állók számát lehetett az országban gyarapítani, hanem így nyílt lehetőség arra, hogy a lehető legnagyobb erőkoncentrációt hozzák létre a határ mentén. Ezen erőkoncentráció pedig létkérdés volt, mivel a környező államok ellenségesen viszonyultak a Magyar Királysághoz. Márpedig a szomszédos országok hadereje — Ausztria kivételével — egyenként is lényegesen nagyobb volt, mint a trianoni békediktátum által Magyarország számára engedélyezett 35 000 fős magyar haderő. A magyar ipari centrumok pedig oly közel kerültek az államhatárokhoz, hogy azokat rövid időn belül megszállhatók volna a támadók. A magyar stratégia lényege pedig éppen az volt, hogy az esetleges ellenséges előrenyomulást lassítsa mindaddig, amíg a konfliktus rendezését, diplomáciai útra terelik, mivel a katonai győzelem semmiképpen sem volt valószínűsíthető. A diplomáciai tárgyalások számára viszont olyan helyzetet kívántak teremteni, hogy a magyar diplomaták ne a megszállt ország pozíciójából kezdjék meg tárgyalásaikat. Az ellenséges előrenyomulás lassításához, a teljes megszállás megakadályozásához azonban időre és megfelelő erőre volt szükség. Időbe telt a hátszországban a hadra fogható férfiak mozgósítása, továbbá minél hosszabb ideig kellett biztosítani a magyar ipari centrumok működését, hogy a haditermelésre átállt gyárak minél több felszerelés gyártását valósíthassák meg, amivel a hátszágai mozgósítottakat fel lehetett volna szerelni.

Ebben a koncepcióban tehát kulcsfontosságú volt a határok védelme. Ezért olyan megoldásra törekedett a magyar vezetés, amit az ANTANT elfogad és a magyar fél számára is biztosítja az adott körülmények között a lehető legnagyobb erőkoncentrációt a határok mentén.⁵⁰

A Magyar Királyi Vámórség e szempontok figyelembe vételével és az ANTANT egyetértésével jött létre. Magyarország vezetése a testületet kezdettől fogva a Magyar Királyi Honvédség rejtett részének tekintette. A Magyar Királyi Vámórségnek semmi köze sem volt a vámhivatalokhoz és a vámeljáráshoz legfeljebb annyi, hogy — mivel a vámhatárok egybeestek az ország határaival — a vámhatárokat őrizte. Működési területén pedig a vámhivatalok külső biztosítását is ellátta. A Magyar Királyi Vámórség nyílt feladatkörét a határőrizet, rejtett feladatait pedig a határok védelme alkotta, természetesen a Magyar Királyi Honvédséggel együttműködve.⁵¹

A Magyar Királyi Vámórség hivatalosan a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alárendeltségébe tartozott, ahol a XX. majd XIX. osztály felügyelte. A XIX. főosztály azonban csak névlegesen tartozott a pénzügyi tárcahoz, valójában a honvédelmi tárca kikülönített részeként működött. A testület felett a Magyar Királyi Honvédség főparancsnoka úgynevezett szemlejegot gyakorolhatott, azonban csak rejtetten, melyet azon vámőr csapatok esetében érvényesíthetett, amelyek a honvéd csapatokkal közös elhelyezési körletekben állomásoztak. A honvéd vezérkar (amely szintén rejtett szervezeti elem volt) főnöke a testület katonai kiképzésének az ellenőrzési jogával rendelkezett, amelyet a területileg illetékes vegyesdandár-parancsnokságok által gyakorolt. A vámőr kerületek gazdálkodásának az ellenőrzése pedig a területileg illetékes vegyesdandár-parancsnokságok hatáskörébe tartozott.⁵²

A Magyar Királyi Vámórség szervezeti felépítése négy lépcsős volt. A vámőr őrsök (151) alkották a legkisebb szervezeti egységet, az őrsök voltak a határőrizet szinterei. Több őrs teendőit irányították a szakasz-parancsnokságok (54). A szakasz-parancsnokságok tevékenységét pedig a vámőr kerület-parancsnokságok fogták össze (7). A kerület-parancsnokságok határszakaszai megegyeztek a vegyesdandár-parancsnokságok határszakaszaival. A Magyar Királyi Vámórség élén pedig a vámőr felügyelőség, mint országos főparancsnokság állt. **(VI.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Vámórséget 1921. VIII. 25-én hozták létre, a határőrizeti szolgálatot pedig 1921. IX. 1-vel vette át a Magyar Királyi Csendőrségtől.⁵³

Kezdetben a Magyar Királyi Vámórséghez vezényelték a társhatárőrizeti szervek erőinek egy részét, összesen 2 177 csendőrt, 3 754 katonát, 261 rendőrt és 800 pénzügyőrt. Fokozatosan — ahogyan a testület személyi állományát a vámőrökkel feltöltötték — szüntették meg a más szervezetektől a vámórséghez irányítottak vezénylését. A Magyar Királyi Vámórség létszámát 4 913 főre ter-

vezték, amelyből azonban az ANTANT csupán 4 210 főt engedélyezett, bár az ANTANT részéről is felmerült a 6 262 főnyi létszám szükségessége.⁵⁴

A Magyar Királyi Vámőrség katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt. A személyi fegyverzetten kívül — amely megegyezett a Magyar Királyi Honvédségnél rendszeresítettel — csupán sorozatlövő fegyverekkel rendelkezett a vámőrségi objektumok védelme céljából. A vámőrök egyenruhája is azonos volt — néhány kisebb kiegészítő elemtől eltekintve, mint például fejfedőként a kalap rendszeresítése — a honvédségben rendszeresítettel. A személyi állomány legénységi részét pedig az úgynevezett kényszertoborzással biztosították. A kényszertoborzás lényegében sorozást jelentett, mivel azonban a trianoni békediktátum a sorozást nem tette lehetővé, ezért a sorozást átkelesztették. A kényszertoborzás lényegével az ANTANT is tisztában volt, azonban szemet hunyt felette, mivel azt is tudta, hogy más módon a szükséges legénységi állományt összeszedni nem lehetett volna.

Az ANTANT magyarországi helyszíni ellenőrzésének a fennállása alatt a Magyar Királyi Vámőrség szervezetének a fedésében jelentős létszámú katonai erőt elrejtteni nem lehetett. Miután azonban a helyszíni ellenőrzések 1927. III. 31-ei határidővel megszűntek, elkezdődött a rejtett katonai alakulatok kialakítása.⁵⁵

Lényegében ennek a folyamatnak az elősegítése érdekében került sor a testület átszervezéseire Magyar Királyi Határőrség elnevezéssel majd a többszöri szervezetmódosításra. Az átszervezések során — bár a határszolgálatos részt is gyarapították — elsősorban a határvédelmi erőket növelték. Egyben pedig a rejtett alakulatok számát és erejét hízlalták. Ennek során elérték, hogy a Magyar Királyi Honvédség minden harmadik gyalogezerede a határőrség fedésében létezett. A határszolgálatosok létszáma 1938-ban 5 734 fő volt.⁵⁶

A határőrizeti szervezeten belül a határszolgálatos elnevezést a testület azon részére használták, amely a határőrzési feladatok ellátására volt hivatott. A határszolgálatosokat csak személyi fegyverrel és objektumvédelmi célzattal sorozatlövő fegyverekkel szerelték fel. A határszolgálatosok kiképzésének tartalma is eltért a testület határvédelmi feladatokat ellátó szervezeti egységeiben szolgálatot teljesítőktől, mivel a határszolgálatosok — az általános gyalogsági katonai kiképzés rovására — határőrizeti felkészítésben is részesültek, míg a határvédelmi feladatokat ellátók ilyen felkészítést nem kaptak. A határszolgálatos rész szervezeti felépítése is eltért a testület azon részétől, amelynek a feladatát a határvédelem alkotta. **(VII.sz. melléklet)**

A Bled-i egyezmény nyomán — a fegyverkezési egyenjogúság kinyilvánítását követően — már nem volt szükség a katonai alkalmazású lehetőséggel bíró alakulatok rejtésére. Ezért a határőrséget integrálták a magyar haderőbe. Ezzel megszűnt a magyar határőrizeti erők felett a pénzügyi tárca felügyelete. Így a honvéd határvadászokká átkelesztett szervezeten belül tovább gyarapodott a határvédelmi erők aránya, illetve az egész szervezet is erősödött, **(VIII.sz. melléklet)** hiszen a területvisszacsatolások nyomán a Magyar Királyság határvonalainak a hossza is megnőtt. Ezen belül pedig a honvéd határszolgálatosok létszáma 9 474 főre gyarapodott.⁵⁷ Emellett pedig a Magyar Királyi Honvédség kötelékében olyan új alakulattípusok is létrejöttek, mint a határerőd alakulatok, vagy a székely határvadász alakulatok, amelyek az eredményesebb határvédelem kivitelezését voltak hivatottak megvalósítani.⁵⁸

1939-ben az új honvédelmi törvény már a Magyar Királyi Honvédség feladataként rögzítette a határok őrzését és védelmét.⁵⁹

Mint ahogyan a polgári magyar állam rendvédelmi modellje két világháború közötti időszakának fejlődéstörténetére jelentős hatást gyakorolt a trianoni békediktátum, ugyanúgy meghatározó volt e modell részeként a magyar határőrizeti rendszerre gyakorolt hatása is. A határőrizetben azonban ez a hatás — a szakterület sajátosságainak megfelelően egyedi módon érvényesült.⁶⁰

Bármennyire is formálta azonban a magyar rendvédelmet a trianoni békediktátum, a dualizmus kori tapasztalatokat, hagyományokat a két világháború közötti időszakban hasznosítani igyekeztek.⁶¹

Ezek közé sorolható, hogy a határőrizeti tevékenység tereként kifejlődtek területsávok a határ mentén. A két világháború közötti időszakban ennek a szélessége — a terep jellegétől, az úthálózatától, és a települések elhelyezkedésétől függően — általában 8-12 km mélységű volt. A dualizmus időszakában ugyan kettévált a kishatárforgalom által a határon történő kedvezményes átlépésre jogosító területsávban lakók és a konkrét határőrizeti tevékenység végrehajtásának a színtere, mivel a kishatárforgalomban való részvételre a határmenti 40 km-es sávban élők voltak jogosultak, míg a határőrizeti tevékenységet a határvonaltól számított mintegy 10 km széles sávban végezték. E két

dolog azonban az I. világháború utáni időszakban összekapcsolódott, általában a határmenti 10 km körüli szélességű területsávban.⁶²

Ide sorolható továbbá a polgári magyar állam határőrizeti metodikájának az a sajátossága is, mely szerint a tevékenység több lépcsős és nem egy szervezet vállal nyugszik, hanem abban az államapparátus mindazon testületeinek határmenti alakulatai részt vesznek, amelyeknek az alapfeladatai harmonizálnak valamely határőrizeti résztvétevel.⁶³

A két világháború közötti időszakban is több lépcsős volt — a dualizmuskorhoz hasonlóan — a magyar határőrizet. A határvonalra szorosan felzárkózva, attól mintegy 500 majd 100 méter széles területsávban — melyet határsávnak neveztek — kizárólagos jogosultsággal a határőrség (vámőrség, majd határőrség végül pedig határvadászok) tevékenykedtek. E területsávban a belső szélét a Magyar Királyi Csendőrség határmenti őrsői őrizték. A határsávtól az ország belseje felé elterülő általában 8-12 km széles sávot határkerületnek neveztek. A határkerületben már nem csupán a határőrök, hanem a csendőrök és a pénzügyőrök is láttak el határőrizeti tevékenységet. A csendőrök általában a személyforgalmat ellenőrizték a települések bejáratainál, a forgalmi csomópontokon és a tömegközlekedési eszközök megállóhelyeinél. A pénzügyőrség elsősorban az áruforgalmat felügyelte. A határkerületnek az ország belseje felé eső szélét pedig általában a csendőrök és a pénzügyőrök közösen ellenőrizték. A határkerületen belül pedig — mivel szabályozott volt, hogy a csempészség tekintetében kurrens árucikkekkel a családok milyen mennyiséget tarthatnak, illetve ezen cikkek forgalmazó kereskedőknek folyamatosan biztosítaniuk kellett a pénzügyőrök számára az ellenőrzés lehetőségét — a pénzügyőrség az áruforgalmat és a raktári készleteket ellenőrizhette. Emellett pedig a vámjövédéki kihágásért felelősségre vontakat a hatóságok igyekeztek kizárni a kishatárforgalomból, részükre határátlépési engedélyt rendkívül indokolt esetben biztosítottak. A határsáv és a határkerület — melyet együttesen határövnek neveztek — térsége biztosította a határőrizeti feladatok teljesítéséhez szükséges területet. **(IX.sz. melléklet)** A határövtől azonban független volt a honvédelmi határsáv, amely változó mélységű volt ugyan, azonban szélessége általában nem haladta meg a 15 km-t.⁶⁴

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének két világháború közötti időszakában a csendőrség és a rendőrség mellett a harmadik legerőteljesebb szervezet kétség kívül a határőrség (vámőrség, majd határőrség végül határvadászok) volt. E három szervezetnél a társ rendvédelmi testületek lényegesen csekélyebb befolyást gyakoroltak a rendvédelemre és az ott szolgálatot teljesítők létszáma is jóval mérsékeltebb volt.

A *Magyar Királyi Folyamőrség* volt a kisebb súlyú szervezetek közül a legjelentősebb testület. E testület létrehozása is klasszikus példája volt a trianoni békediktátum káros hatásai mérséklésére irányuló tevékenységnek. A folyami erők a Magyar Királyságban az Árpád-házi királyokig, visszanyúló hagyományokkal rendelkeznek. A kiegyezést követően a Császári Királyi Haditengerészetből különítették ki a Budapesti Különítményt, amely a flotta kiindulópontjává vált.⁶⁵

A budapesti különítmény első hajóit a Maros-t 1871. IV. 20-án, a Leitha-t pedig 1871. V. 17-én bocsátották vízre. Mindkét monitort a magyar kormány 1868 júniusában rendelte meg az akkori Pest-Fiumei Hajógyártól. A dualizmus időszakában a flotta számos úszóegységből álló testületté nötte ki magát, amely még a háború által megtépázottan is nem elhanyagolható erőt jelentett. A trianoni békediktátum azonban úgy rendelkezett, hogy valamennyi felfegyverzett úszóegységet át kell adni az ANTANT-nak. Magyarország számára a saját dunai flottájából csupán három felderítő naszád megtartását engedélyezték folyamrendőri szolgálat céljaira. 1921. I. 3-ai minisztertanácsi ülés döntött a Magyar Királyi Folyamőrség létrehozásáról 1921. III. 1-ei felálítással.⁶⁶

A folyamőrség létszámát a magyar kormány 5 000 főre tervezte, a békediktátum azonban csupán 1 620 főnyi fegyveres és 1 800 főnyi fegyver nélküli, összesen tehát 3 420 főnyi személyzetet engedélyezett. A folyamőrség is kettős szervezettel rendelkezett. A nyílt szervezet rejtésében — melynek feladatát a vízrendészeti teendők ellátása alkotta — igyekeztek működtetni és fejleszteni a dunai flottilát. A testület formálisan és a vízrendészeti teendőket illetően a belügyi tárca irányítása alatt állt, egyébként pedig rejtetten a honvédelmi tárca kompetenciájába tartozott. A testület nyílt szervezetének az élén a révkapitányság állt, amely 10 révkapitányságot irányított. A révkapitányságok alárendeltségébe pedig 10 révkirendeltség tartozott. A révkapitányságok — a körülményektől függően, alkalmanként hosszabb-rövidebb időre — kikülöníthettek révőrségeket.⁶⁷ **(X.sz. melléklet)**

A Magyar Királyi Folyamőrség 1939. I. 15-vel — a honvédség önálló fegyvernemeként — Magyar Királyi Honvéd Folyamerők elnevezéssel a Magyar Királyi Honvédség részévé vált és a honvéd évezérkar főnökének a közvetlen alárendeltségébe került. A folyamőrség a honvédség ré-

szeként is megőrizte az önálló rendfokozati rendszerét. **(XI.sz. melléklet)** A folyamrendészeti teendők zömét — a folyamórségnek a Magyar Királyi Honvédségbe integrálásakor — a rendőrség, egyes térségekben pedig a csendőrség vette át.⁶⁸

A Magyar Királyi Pénzügyőrség — mint a polgári magyar állam rendvédelmi modelljébe tartozó testület — a két világháború közötti időszakban klasszikus feladatait mintegy 3 000 fővel látta el. A vámhivatalok csak később, a II. világháború után kerültek a testülethez a szovjet minta átvételével. A testület szervezeti felépítése azonos volt a dualizmuskorival. **(XII.sz. melléklet)** Új szakterületként jelent meg a harmincas évektől a testület szervezetében és tevékenységében a pénzügyőri nyomozó munka, melyet e célra létesített pénzügyőr szakaszokba csoportosítva végeztek a pénzügyőri nyomozók. A speciális nyomozó szakaszok működési területe számos hagyományos szakasz működési területét fedte le. A Magyar Királyi Pénzügyőrség személyi állománya — mint polgári fegyveres őrtestület személyzete — a dualizmus időszakában kialakított testületi rangrendszert viselte.⁶⁹

A fegyőrök tevékenysége, szervezete, rangrendszere a dualizmuskorhoz képest nem változott. Alapvetően közvetett módon — a büntetés-végrehajtási intézetekben büntetésüket letöltők által — vettek részt a rendvédelemben. Klasszikus közbiztonsági, illetve bűnügyi és igazgatásrendészeti teendőket nem láttak el. Munkájuk azonban a közrend és közbiztonság fenntartása érdekében fontos volt. A magyar büntetés-végrehajtás számára máig ki nem hevert gondot okozott, hogy a dualizmus időszakában kiépülő, bár teljesen be nem fejezett több lépcsős büntetés-végrehajtási intézményrendszer számos intézetétől megfosztotta az országot a trianoni békediktátum. A két világháború közötti időszakban igyekeztek ugyan ezt az űrt betölteni, azonban anyagi okok miatt ez csupán részlegesen sikerült.⁷⁰

A Magyar Királyi Testőrség, a Magyar Királyi Koronaőrség és a Magyar Királyi Képviselőházi Őrség a dualizmus időszakában kialakult feladatrendszerének megfelelően látta el a teendőit, megközelítőleg hasonló létszámmal és szervezettel. E három testület közül csupán a Magyar Királyi Testőrség volt új szervezet, melyet 1921-ben állítottak fel a dualizmuskori magyar testőrségek maradványaiból. Az új testület új egyenruhát is kapott. A koronaőrség és a képviselőházi őrség ruházata változatlan maradt. Feladataik tekintetében az eltérés a dualizmuskori teendőkhez képest csupán annyi volt, hogy a Magyar Királyi Testőrség — bár továbbra is az államfőt és a közvetlen környezetét védelmezte — már nem a királyt, hanem a kormányzót őrizte. A testületek díszelgő jellegű és palotaőrzési beállítottságú feladatai továbbra is domináltak a szolgálati teendők körében. A fegyveres biztosítást a kevésbé látványos háttértevékenységet pedig a fővárosi rendőrség detektívtestülete végezte. Mindhárom testületnél — katonailag szervezett őrtestületekről lévén szó — a szárazföldi haderőnem rendfokozatait viselték a személyi állomány tagjai. A két háború közötti időszakban azonban a testőr rangokat nem tekintették magasabbnak a velük azonos katonai rangoknál.⁷¹

A testőrség, koronaőrség és képviselőházi őrség hovatartozása sem változott lényegesen. A különbség csupán annyi volt, hogy a testőrség felett — a kabinetirodája által — a kormányzó rendelkezett. Változatlan maradt a koronaőrség koronaőröknek, a képviselőházi őrség pedig az országgyűlés elnökének való alárendeltsége.

Ugyan nem tartoztak az állami rendvédelmi testületek közé, azonban mégsem hagyhatók figyelmen kívül a közhatósági jogú személyek. E speciális jogosultsággal rendelkező személyek köre és feladataik már a dualizmus időszakában kialakultak, a két világháború közötti időszakban pedig tovább működött a civil rendvédelem. A magyar törvények előírták, hogy a jelentős természeti értékekkel, illetve műtárgyakkal rendelkező tulajdonosok, valamint tulajdonosi közösségek kötelesek gondoskodni tulajdonuk őrzéséről. Így jöttek létre a víztársulások által alkalmazott gátőrségek, az erdőtulajdonosok által foglalkoztatott erdőőrségek, a vasúti pályákat őrző pályaőrségek stb. Ezek az örök általában kettős funkciót láttak el. Egyrészt a gondjaikra bízott terepszakaszokon a műtárgyak karbantartási munkálataiban kellett részt venniük és a kisjavításokat felügyelniük, másrészt ügyelniük kellett arra, hogy a műtárgyakat, illetve természeti értékeket ne károsítsák meg. E kettős feladatukból fakadóan kettős képesítési követelménynek is kellett megfelelniük. Egyrészt valamilyen szaktanfolyamot kellett eredményesen levégezniük, például vadászvizsgát tenni, vagy a MÁV vonatkozó tanfolyamát elvégezni stb., másrészt pedig — kizárólag a magyar állam szerveztetésével megvalósuló — közhatósági jogú tevékenységre felkészítő tanfolyamon kellett részt venniük és azt eredményes vizsgával zárniuk. E tanfolyamokra pedig alapos ellenőrzés után vették fel az arra jelentkezőket, ahol pszichikai, fizikai és egészségügyi szempontok mellett meghatározó volt a nemzetiség, bűnügyileg fertőzetlen környezetből érkezés.⁷²

A két világháború közötti időszakban — a trianoni határok között mintegy 20 500 fő gátőr, erdőőr, mezőőr, pályaőr tevékenykedett. A pályaőrök azonban ebben az időszakban már nem rendelkeztek lőfegyverrel. Összességében tehát a 18 600 fő felfegyverzett közhatósági jogú személy segítette elő a rend fenntartását. Ők döntő többségükben az ország ritkán lakott területein tevékenykedtek. Mivel a szolgálati helyükön laktak a családjukkal együtt, ezért pótolhatatlanok voltak a törvényellenes cselekedetek észlelése és az elkövetők elfogása terén. A közhatósági jogú személyeknek joga volt a gyanús személyeket igazoltatni, a csomagjaikat átkutatni, a bűnelkövetők eszközeit elkobozni. Az általuk elfogott személyeket pedig — további eljárás céljából a bűnelkövetés eszközeivel együtt — a hívásukra kikerkező rendvédelmi testület járőrének adták át.⁷³

A közhatósági jogú személyek nem voltak állami alkalmazottak. Fizetésüket és ellátmányaikat — szolgálati lakás, egyenruha, fegyver stb. — az őket foglalkoztató önkormányzatoktól, társaságtól, vagy személyektől kapták. Az állami alkalmazottakra általában érvényes juttatások legfeljebb mintát jelenthettek a foglalkoztatóik számára. Ennek ellenére azonban megbecsült, biztos egzisztenciát nyújtó foglalkozásként tartották számon a magyar társadalomban a közhatósági jogú személyeket által végzett tevékenységeket.

A polgári magyar állam rendvédelmi modelljének két világháború közötti fegyveres őrtestületei jó hatásokkal működtek, hiszen a csendőrség bűnfelderítési aránya 90 %, a rendőrségé pedig 80 % körüli volt. A Magyar Királyság területén a rendvédelmi testületek a rendet fenntartották, a közbiztonság kielégítő volt. A bűncselekményeket elkövetők kivételével a lakosság a rendvédelmi testületek tevékenységével elégedett volt. A rendvédelmi őrtestületek a törvényeket eredményesen betartatták.

A rendszer tehát kielégítően működött. A rend fenntartásának a súlya döntően a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség testületeinek a vállán nyugodott. A két szervezet teljes létszáma — a trianoni határokon belül — 24 000 fő volt. Tevékenységüket pedig csaknem 9 000 000 főnyi lakosság körében fejtették ki. Ezek a testületek sem rendelkeztek a korszak általánosan elfogadott jogi felhatalmazásait lényegesen túllépő jogosultságokkal, illetve technikai felszereltsége is az európai középmezőnyben lévőknek tekinthető. A magyarországi rendvédelem technikai színvonala hagyományosan a brit, francia és német mintát követte néhány éves lemaradással és a balkáni országok előtt járt ugyancsak néhány évvel. A jó eredmények egyértelműen a személyi állomány szellemiségéből, kvalifikációjukból következtek.⁷⁴

Általános volt az a szemlélet, hogy a haza fegyveres szolgálata nem foglalkozás, hanem hivatás, így e hivatást gyakorló személyek erkölcsi és anyagi megbecsülése ennek megfelelő volt.

A magyar rendvédelemben a szakmai felkészítés alapelvei egységesek voltak. A legénységi és a tiszti felkészítés alapjait egyaránt az állami iskolai végzettség alkotta, amelyre — mai fogalmaink szerint szakképzés formájában — ráépültek a szakmai felkészítés majd továbbképzés tanfolyamai. A csendőr és a rendőr legénység felkészítésének az ideje — az elemi iskolai előképzettségre és a katonai szolgálat letöltésére alapozva — egy év volt. A felkészítés éve beleszámított a három éves próbaidőbe. Az alapfelkészítés nyomán láthatott el a próbacsendőr, vagy próbarendőr járőrtársi feladatokról. Amennyiben a próbaidős csendőr, vagy rendőr tevékenységével a szolgálati előjárói elégedettek voltak és a próbaidős is kérte a véglegesítését, akkor kinevezték a testület tagjának, szolgálati idejébe pedig beleszámították a próbaidőt.⁷⁵

Általában a testületeknél eltöltött 10 éven belül kellett elvégezni a járőrvezetői beosztásra alkalmassá tevő további tanfolyamot. E tanfolyam birtokában a legénység tagjai számára létesített beosztások döntő többsége betölthető volt. A legénységi beosztások legfelsőbb szintjének a betöltéséhez pedig — például a csendőrségnél az őrs-parancsnok és őrs-parancsokhelyettesi munkakör ellátáshoz — még egy tanfolyam jellegű képzésen kellett részt venni, amelyre azonban már csupán a legénység kiválóságai juthattak be. A különböző szakterületeket ellátók számára pedig külön tanfolyamokat indítottak, mint például a közlekedésiek számára a gépkocsivezetői tanfolyamot stb. A speciális képzettségeket — például motorcsónakvezetői vizsgát — ha arra a csendőrnek vagy rendőrnek a szolgálati teendőik eredményes ellátása érdekében szüksége volt, pótlékkal honorálták.⁷⁶

A szakmai képzettséget jelentő tanfolyamok elvégzése nyomán magasabb fizetési osztályba sorolták az eredményes vizsgát abszolválókat. A magasabb képzettséget nyújtó, ezáltal magasabb fizetési osztályba sorolt beosztások betöltésére alkalmassá tevő tanfolyamokra való jelentkezést általában a szolgálatban eltöltött időhöz kötötték. Azok azonban, akiknek az állami iskolai végzettsége magasabb volt a képesítési követelményrendszerben előírtnál e türelmi idő a felére is csökkenhetett. A detektívek számára például az előírt állami iskolai végzettség az érettségi volt. Azok a detektívek

azonban, akik valamilyen főiskolai diplomával rendelkeztek nem 10 évi, hanem már 5 évi eredményes szolgálatteljesítés nyomán jelentkezhetek detektívfelügyelői tanfolyamra. a 3 éves próbaidő mellett általában a 10 éves eredményes szolgálattelátás volt az előrelépés terén a következő előfeltétel. A Magyar Királyi Belügyminisztériumba például a fegyveres őrtestületek személyi állománya köréből azok kerülhettek át, akik a testületükénél már legkevesebb 10 évet szolgáltak.⁷⁷

A legénységre — amely a csendőrség és a rendőrség esetében is a Magyar Királyi Honvédség altiszti karának a jellegével bírt — és a tiszti karra egyaránt alkalmazott alapelv volt, hogy az adott szintű állami beosztás betöltéséhez általában magasabb kvalifikációt írtak elő, mint ami hasonló színvonalú tevékenység végzésénél a civil életben megszokott volt.

A képzésben résztvevő oktatókat egyrészt gondosan válogatták az adott szakterület kiválóságai közül, másrészt pedig az oktatási tevékenységük időszakára az átlagosnál magasabb illetményben részesítették őket. Az oktatásból a végrehajtó szolgálatba visszakerülők pedig — rendfokozatban is gyarapodva — a legfontosabb beosztásokba kerültek.

Ezek az alapelvek és gyakorlat az altisztekre és a tisztekre egyaránt igazak voltak. A tisztek felkészítése és kinevezése az állami tisztviselők rendszerbe állását szabályozó közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga keretében valósult meg. A speciális háttértevékenységet megvalósító és annak érdekében speciális szakképzettséget igénylő beosztásokat betöltők — például orvos, mérnök stb. — kivételével a közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga előfeltétele a katonai vagy jogi tartalmú diploma volt. A katonailag szervezett őrtestület esetében ez a Ludovika Akadémia, míg a polgári fegyveres őrtestületek esetében az egyetemek jogtudományi kari diplomája és a tiszti karba való bejutást lehetővé tevő közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsgán való eredményes részvétel volt.⁷⁸ A közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsgára lényegében három éves gyakorlati tanfolyam végén kerülhetett sor, ahol — az egyetemi tanulmányaik során elsajátított tudományági ismeretekre alapozva — a szakterület közigazgatásbeli gyakorlati alkalmazásának a helyzetével, illetve a szakterület elméleti műhelyeinek a tevékenységeivel ismerkedhettek meg. A „gyakornoki” idő végén pedig a jelölteknek a szakterületek kiválóságai előtt kellett számot adniuk ismereteikről. Vizsgára azonban rendvédelmi testületek tisztjei közül azok jelentkezhetek, akik a leendő szakterületükön — még jogkör és felelősség nélkül ugyan, de — mint gyakornokok eltöltötték bizonyos időt. Ezen „próbaszolgálat” keretében például a csendőr tisztjelöltek a leendő beosztottaik által el látott szolgálatokat mint járőrtársak végigjárták az idősebb és tapasztaltabb altisztek járőrvezetői parancsnokságával. Végül pedig a kezdő tiszti beosztásoknak megfelelő tisztséget betöltő leendő tiszt-társaikkal mellett is eltöltötték annyi időt, hogy rálátásuk keletkezhesen a majdani teendőikre. E munkakört azonban már mint helyettesek látták el a közigazgatási elméleti és gyakorlati szakvizsga eredményes letételét követően. A két világháború közötti időszakban gyarapodott ugyan azon csendőrtisztek száma, akik a Ludovika Akadémiai végzettségük mellé jogtudományi oklevelet is szereztek, azonban ők még koránt sem kerültek túlsúlyba a tiszti kar teljes létszámán belül.⁷⁹

Összességében tehát a polgári magyar állam rendvédelmi modellje két világháború közötti időszakban tevékenykedő őrtestületei személyi állományának a tagjai elméletileg és gyakorlatilag is kiválóan felkészített szakemberek voltak. KÉRY Kálmán vezérezredes a rendszerváltás utáni időszakban a két világháború közötti időszak vezérkari tisztképzése kapcsán úgy nyilatkozott, hogy a tudást nem célnak, hanem eszköznek tekintették a céljaik elérése érdekében.⁸⁰

A felkészültség, a tudás és az ismeretek alkalmazási képessége kétség kívül a korabeli magyar rendvédelmi testületek teljesítőképességének, elért eredményeinek az egyik lényeges oka volt. Emellett azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a fontos körülményt sem, hogy az érintett személyi állomány számára a foglalkoztató magyar állam milyen munka- és életkörülményeket biztosított, őket milyen erkölcsi és anyagi megbecsülésben részesítette. Nem véletlenül tekintették a két világháború közötti időszakban a kortársak az állami szférában betöltött pozíciókat biztos egzisztenciának.

A juttatások rendszere az állami szférában a képzettség szintjétől függően egységes volt, a szakterületek közötti különbségeket pedig pótlékokkal fejezték ki. Ilyen volt például a testületi pótlék. Azonos iskolai végzettségi szintet igénylő beosztás után az állam bármely alrendszerében azonos fizetés és természetbeni illetménnyel járt. A különbségeket pedig pótlékokkal honorálták. E pótlékok összege jelentős is lehetett. A fegyveres őrtestületeknél például általában a fizetés 20 %-át alkotta a testületi pótlék. Ehhez járulhatott még a speciális képzettséget honoráló pótlék, amely hasonló összegű lehetett. Az ily módon keletkezett fizetésbeli különbség pedig már jelentősnek tekinthető.⁸¹

Az állami alkalmazottak juttatásaik tekintetében generális alapelv volt, hogy az állam kötelessége biztosítani foglalkoztatottjai számára a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételeket.

Ez az alapelv határozta meg a fizetés mértékét, továbbá a nyugdíj jellegét és a lakhatás biztosítását is.⁸²

A fizetés mértéke egyértelműen a betöltött beosztástól függött, illetve attól, hogy az adott beosztáshoz milyen képesítési követelmény írtak elő. Az egységes kezelhetőség érdekében XII. fizetési osztályt határoztak meg a teljes magyar államapparátus számára. A legalsó fizetési osztályokba az érettségizettek kerülhettek, majd a képesítésük gyarapodásával egyre magasabb fizetési osztályokat tölthettek be az állami alkalmazottak az érintett állások megüresedése esetén.

Mivel a magasabb beosztások száma csekély volt, ezért több volt a magasabb képesítéssel rendelkező személy annál, mint ahányan ilyen beosztást betölthettek. Ezért a képesítések birtokában lévők de beosztással nem rendelkezők elnyerhették a beosztással járó rang címzetes változatát.

Az érettséginel alacsonyabb képzettséget igénylő beosztásokhoz testületenként alakították ki a fizetési osztály struktúráját, az egységes állami fizetési rendszer mintája alapján.

A fizetések nem egy személy, hanem egy család tisztességes megélhetésének a lehetőségét biztosították.

Napjaink családi pótlékjának volt az elődje a gyermeknevelési járulék, amely a gyermekek számától függően nőtt és lényegében a gyermekek tanulmányainak a befejezéséig járt a család számára.⁸³

A nyugdíj is kedvező volt, hiszen 40 éves szolgálati viszony után a fizetés 100 %-a járt nyugdíjként. 65 éves korán túl pedig senki sem maradhatott aktív szolgálatban. Az állami alkalmazottak 10 évi szolgálattal szerezhettek nyugdíjjogosultságot a fizetésük 40 %-val. Ezt követően minden eltöltött szolgálati évvel fizetésük 2 %-val nőtt a nyugdíjuk. Az állami alkalmazottak özvegyei pedig özvegyi nyugdíjra voltak jogosultak mindaddig amíg újra férjhez nem netek.

Az állami alkalmazottak lakásra is jogosultak voltak. A család nagyságától és a családfő által betöltött beosztás szintjétől függő alapterületű és komfortfokozatú lakásra volt jogosult minden állami alkalmazott, melynek a lakbérét az állam teljes egészében megtérítette. Mivel pedig a lakberek nem voltak egyformák az országban. Ezért a Magyar Királyság területét lakbérövezetekre osztották. Ily módon minden állami alkalmazott megkaphatta a számára járó lakás lakbérének az összegét, bárhol is teljesített szolgálatot az ország területén. Nagyobb településeken pedig lakótelepeket létesített az állam az alkalmazottai számára. Az állami alkalmazottak nem voltak kötelesek a lakótelepen lakást bérelni, de a számukra előírt lakáskörülményeknél kedvezőtlenebb körülmények között nem élhettek, továbbá bűnügyileg fertőzött negyedekben sem lakhattak.⁸⁴

Az állami alkalmazottak és közvetlen hozzátartozóik a családfő fizetésének 5 % alatti befizetése nyomán lényegében térítésmentes orvosi ellátásban és kedvezményes gyógyszervásárlási lehetőségben részesültek.⁸⁵

Az állami fizetések tehát nem voltak kiugróan magasak, azonban a tisztességes megélhetés lehetőségét megteremtették, továbbá a lakhatás és a kedvező nyugdíj biztosítása által megbecsült egzisztenciát jelentettek, amelyet az állami alkalmazottak nem kockáztattak semmilyen törvénytelen séggel, illetve korrupcióval. Az állami alkalmazottak munkahelyei biztosak voltak, mivel nem a főnökeik utasításainak a végrehajtásáért, hanem a tevékenységüket szabályozó jogszabályokban foglaltak megvalósításáért feleltek. Az állami alkalmazottakat is el lehetett ugyan távolítani, ez azonban ritka eset volt és általában bírósági úton valósulhatott meg.

A korabeli magyar rendvédelmi testületek személyi állománya számára az állam olyan körülményeket teremtett, hogy a tevékenységükre bízott szakterület törvényi szabályozásában foglaltak színvonalas végrehajtásában voltak érdekeltek a testületi tagok. A karrierjük átlátható volt és az a szorgalmuktól valamint a tehetségüktől függött. A nyugdíjas életszakaszukra is kiterjesztett biztos egzisztenciájukat nem volt értelme törvénytelen cselekedetek által veszélyeztetni. Ezek a körülmények alakították ki azt a szellemi színvonalat és szellemiséget amely biztosította a testületek kiváló hatásfokkal megvalósuló működését. Lényegében a személyi állomány tudása, tapasztalata, elhivatottsága tette lehetővé, hogy viszonylag csekély létszámmal valósítsák meg a rend színvonalas fenntartását.

A polgári magyar állam rendvédelmi modellje a két világháború közötti időszakban eredményesen és a hatályos törvényekben foglaltaknak megfelelően tartotta fenn a rendet nem könnyű történelmi időszakban. Az I. világháború után ugyanis nem csupán az erkölcsök lazultak fel, hanem új

helyzetek is létrejöttek, például a politikai bűncselekmények új értelmezésű kategóriája, vagy a trianoni békediktátum hatása a magyar rendvédelmi rendszerre. Emellett pedig a nagy gazdasági világválság Magyarországot és a magyar népet is nehéz helyzetbe sodorta, amelynek ugyancsak voltak rendvédelmi vonzatai is.

Minden bizonnyal a korabeli állami és szakterületi vezetők érdeme, hogy a nehéz körülmények között is megőrizték a magyar rendvédelem hatékonyságát és a személyi állomány színvonalas működését. A harmadik évezred számára is példaértékű eredmények és gyakorlatok alakultak ki. Különösen figyelemre méltó a Magyar Királyi Csendőrség 90 % körüli bünfelderítése, továbbá a magyar rendvédelmi testületek személyi állományának képzési rendszere és a humán viszonyok, valamint a szociális körülmények, amelyeket a harmadik évezred elején sajnos csak távoli célnak tekinthetünk.

Jegyzetek:

¹ A polgári magyar állam első időszakának a kiegyezéstől a magyarországi tanácsköztársaságig terjedő időt tartom, mivel — bár az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc ideje is a polgári magyar állam idejének tekinthető a magyar nemzet történetében azonban — a neoabszolutizmust megelőző 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc időszaka alatt lényegében nem sikerült kiépíteni az új magyar polgári állam részeként a polgári magyar rendvédelmi modellt. A polgári magyar rendvédelem ekkor még csupán nyomokban jelent meg, mivel a harcokra koncentráltak a kortársak. Másrészt az 1861-től enyhülő neoabszolutista rendszer úgynevezett alkotmányos időszakában sem változott a HABSBURG elnyomás lényege, csupán annak formája módosult. A polgári magyar állam kiépítésének folyamata álláspontom szerint a kiegyezéssel kezdődött. Nem vitatom azonban, hogy a megelőző időszakok rendvédelmeinek pozitív és negatív hatásai egyaránt hatást gyakoroltak a kiegyezést követő polgári magyar rendvédelemre, ugyanúgy, ahogyan a reformkori elméleti viták is. A polgári magyar állam fejlődéstörténetének első szakaszát a magyarországi tanácsköztársaság létrejöttével tekintem lezártnak. Egyben pedig a magyarországi tanácsköztársaság bukását követő időszakot tartom a polgári magyar állam fejlődéstörténete második szakaszának.

² 1921/III.tc.

³ FORRÓ: 31-36.p. ; ERNYES: 18-36.p.

⁴ POLSTER — EDVI: 4-18.p.

⁵ 5 047/1919. (X. 1.) ME.r.

⁶ BORBÉLY — KAPY: 93-97.p.

⁷ Loc.cit. 50-53.p.

⁸ 1922/VII.tc.

⁹ 102 837/1922. (VI. 28.) BM.r. ; NÉMETHY — TÖRÖK: 282-299.p.

¹⁰ 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r.

1941-ben körzeti szemlélő központ működött: Székesfehérvárott, Szombathelyen, Pécsen, Szegeden, Debrecenben, Kassán és Kolozsvárott.

¹¹ - A trianoni határok között rendőr-kapitányság működött: Baján, Balassagyarmaton, Bánrévén, Békéscsabán, Bihar-keresztesen, Budafokon, Cegléden, Csongrádon, Debrecenben, Diósgyőr-Vasgyáron, Egerben, Esztergomban, Gyékényesen, Gyöngyösön, Győrben, Gyulán, Hajdúböszörményben, Hajdúnánáson, Hajdúszoboszlón, Hatvanban, Hegyeshalmon, Hidasnémetin, Hódmezővásárhelyen, Jászberényben, Kalocsán, Kaposváron, Karcagon, Kecskeméten, Kelebián, Kiskunfélegyházán, Kiskunhalason, Kistűszálláson, Komáromban, Kőszegen, Lökösházán, Magyarbolyon, Makón, Mátyásföldön, Mezőtúron, Miskolcon, Mohácson, Mosonmagyaróváron, Nagykanizsán, Nagykőrösön, Nyírábrányban, Nyíregyházán, Oroszváron, Pápán, Pécsen, Pécsbányatelepen, Salgótarjánban, Sátoraljaújhelyen, Sopronban, Somoskőújfalun, Szegeden, Szekszárdon, Székesfehérváron, Szentendrén, Szentesen, Szentgotthárdon, Szobon, Szolnokon, Szombathelyen, Túrkevéen, Vácon, Veszprémben, Zalaegerszegen és Zágonyban.

- A Felvidék déli sávja és Kárpátalja visszacsatolásakor kapitányságot szerveztek: Beregszászon, Érsekújváron, Jolsván, Kassán, Komáromban, Léván, Losoncon, Munkácsan, Rimaszombaton, Rozsnyón, Ungváron, Galántán, Komjátan, Kuntapolcán, Legenye-Alsómihályin, Szencen, Uszoron, Ungváron.

- Észak-Erdély visszacsatolásakor rendőrkapitányságot létesítettek Bánffyahunyadon, Besztercén, Csíkszeredán, Désen, Felsőbányán, Gyergyószentmiklóson, Kézdivásárhelyen, Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Máramarosszigeten, Nagybányán, Nagykárolyon, Nagyszalontán, Nagyváradon, Sepsiszentgyörgyön, Szamosújváron, Szatmárnémetin, Szászrégenben, Székelyudvarhelyen, Sziládsomlyón és Zilahon.

- Délvidék, Baranya Háromszög és Muraköz visszacsatolásakor rendőr-kapitányságot alapítottak: Bácskán, Magyarakanizsán, Szabadkán, Újvidéken, Zentán és Zomborban.

BORBÉLY — KAPY: op.cit. 398-399.p. + 403-404.p.

¹² Határszéli rendőri kirendeltség működött: Csáktornyán, Galántán, Gyékényesen, Hegyeshalmon, Jenőfalván (Magyarbolyon), Komjátan, Kuntapolcán, Legenye-alsómihályin, Lökösházán, Oroszváron, Szencen, Szentgotthárdon, Uszoron. Loc.cit. 452-456.p.

¹³ Határvidéki rendőri kirendeltség működött határvidéki rendőr-kapitányság formájában Ungáron, melyek az alárendeltségébe tartoztak a határvidéki rendőri kirendeltségek: Aknaszlatinán, Fenyvesvölgyön, Kőrösmezőn, Ökörmezőn, Szolván, és Volócon. Loc.cit. 457-459.p.

¹⁴ Révkapitányság működött: Baján, Gönyűn, Komáromban, Mohácson, Szegeden, Szolnokon, Újvidéken és Vácon. Loc.cit. 459-461.p.

¹⁵ Felvidék és Kárpátalja visszacsatolásakor 1 003 fővel, Észak-Erdély visszacsatolásakor pedig 1 396 fővel gyarapodott a Magyar Királyi Rendőrség őrsemélyzeti személyi állománya. Loc.cit. 399-401.p.

- ¹⁶ PARÁDI József: *A magyar rendvédelem története.* 320-323.p.
- ¹⁷ BORBÉLY — KAPY: op.cit. 398-399.p.
- ¹⁸ A rendszer lényege megegyezett a CSERBA által alkalmazott módszerrel.
- PARÁDI Ákos: A CSERBA. (Csendőrlegénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja). 61-66.p.
- ¹⁹ ZEIDLER: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig.
- ²⁰ 2 300/1944. (VI.21.) ME.r.
- ²¹ BORBÉLY — KAPY: op.cit. 109-110.p. + 135-139.p. + 148-150.p. + 177-179.p. + 159-161.p. + 202-204.p. + 216-230.p.
- ²² BONHARDT: 12-14.p.
- ²³ BORBÉLY — KAPY: op.cit. 111-113.p.
- ²⁴ Loc.cit. 159.p.
- ²⁵ 1921/III.tc. op.cit.
- ²⁶ BORBÉLY — KAPY: op.cit. 159-160.p.
- ²⁷ Loc.cit. 160-161.p.
- ²⁸ PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* 86-92.p.
- ²⁹ Loc.cit. 49-64.p.
- ³⁰ Loc.cit.
- ³¹ SZUT-1924
- ³² REKTOR: 175-176.p.
- ³³ ARTNER — PARÁDI — ZEIDLER: 23-31.p.
- ³⁴ HEGEDŰS: 89-96.p.
- ³⁵ RAVASZ: 51-60.p.
- ³⁶ ARTNER — PARÁDI — ZEIDLER: op.cit. 23-31.p.
- ³⁷ VEDŐ: 81-88.p.
- ³⁸ OLASZ: A légi csendőrség Magyarországon. 137-154.p.
- ³⁹ BEBESI: 193-196.p.
- ⁴⁰ SZAKÁLY: 20-57.p.
- ⁴¹ *A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve, 1938.* 91-179.p.
- ⁴² PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági őrtestület 1881-1945.* op.cit. 93-110.p.
- ⁴³ PARÁDI József: *A magyar rendvédelem története.* op.cit. 109-132.p.
- ⁴⁴ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* 73-85.p.
- ⁴⁵ SUBA: 169-171.p.
- ⁴⁶ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 19.p. ; 8 289/1920. (IX. 29.) ME.r.
- ⁴⁷ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 23-24.p.
- ⁴⁸ HIM-HL. HM.eln. 1920/1259.sz. szigorúan bizalma utasítás a csendőrség határőrizeti szolgálatára, vonatkozóan.
- ⁴⁹ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 26-27.p.
- ⁵⁰ Loc.cit. 17.p.
- ⁵¹ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. világháborúig.*
- ⁵² PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 74.p.
- ⁵³ 6 200/1921. (VIII. 25.) ME.r.
- ⁵⁴ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 74-75.p.
- ⁵⁵ OLASZ: Légi szuverenitás és légi ellenőrző szolgálat a HORTHY-korszakban.
- ⁵⁶ PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* op.cit. 304.p.
- ⁵⁷ Loc.cit. 325.p.
- ⁵⁸ ILLÉSFALVI
- ⁵⁹ 1939/II.tc.
- ⁶⁰ PARÁDI József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemző a két világháború közötti magyar határőrizet változásai.
- ⁶¹ PARÁDI József: A történelmi Magyarország határőrizeti tapasztalatai. 357-358.p.
- ⁶² Idem: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második világháborúig.
- ⁶³ Idem: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban.
- ⁶⁴ Idem: A magyar állam határőrizete a két világháború között.
- ⁶⁵ Az Osztrák-Magyar Monarchia haderejében a Császári Királyi elnevezést későn, 1889-benn váltották fel — az uralkodó rendelete nyomán — császári és királyi elnevezéssel. A flottilla az Osztrák-Magyar Monarchia véderejének 6 fő része közül (Landwehr, Landstrum, Magyar Királyi Honvédség, népfelkelés, közös hadsereg, haditengerészet) a haditengerészethez tartozott. Csak a közös hadsereg rendelkezett valamennyi fegyvernemmel és nehézfegyverzettel, valamint magasabb egységparancsnokságokkal, amelyek alá osztották be a honvédség, népfelkelés és a Landwehr, valamint a Landstrum alakulatait is.
- GALÁNTAI: 100-11.p.
- ⁶⁶ 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r.
- ⁶⁷ CSONKARÉTI — BENCZÜR: 153-155.p.
- ⁶⁸ Loc.cit. 178-179.p.
- ⁶⁹ PARÁDI József: *A magyar rendvédelem története.* op.cit. 106-107.p. + 123-126.p.
- ⁷⁰ Loc.cit. 107.p.
- ⁷¹ Loc.cit. 108-109.p. + 126-128.p.
- ⁷² PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945.
- ⁷³ Loc.cit.
- ⁷⁴ BORBÉLY — KAPY: op.cit. ; REKTOR: op.cit.

⁷⁵ PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. 99-108.p.

⁷⁶ Idem: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945.

⁷⁷ Idem: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. 101-109.p.

⁷⁸ Idem: A magyar rendőrtisztképzés tradíciói. 94-98.p.

⁷⁹ Idem: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. 100-103.p.

⁸⁰ BALOGH — CSERJÉSI: 112-113.p.

⁸¹ PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. 119-124.p.

⁸² Idem: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. 92-99.p.

⁸³ Idem: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. 105-110.p.

⁸⁴ Idem: A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. 193-202.p.

⁸⁵ Idem: A rendőrség és a csendőrség személyi állományának biztosítási tradíciói.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések oldása):

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

BORBÉLY – KAPY — BORBÉLY Zoltán – KAPY Rezső (szerk.): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941.* Budapest, 1942, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat. I.köt. 1-299 p. II.köt. 300-600 p.

CSONKARÉTI — BENCZÜR — CSONKARÉTI Károly — BENCZÜR László: *Haditengerészet és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkhöz 1870-1945.* Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 327 153 3.

GALÁNTAI — GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3.

NÉMETHY — TÖRÖK — NÉMETHY Tihamér — TÖRÖK Lajos (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye.* Budapest, 1926, Editor Kiadó. 822 p.

PARÁDI József: *A magyar rendvédelem története.* (16.;43.;69.;70.;71.) — PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* (28.;29.;30.;42.) — PARÁDI József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.* Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2./ HU-ISSN 2062-8447.

POLSTER — EDVI — POLSTER Kálmán — EDVI Illés Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség szerepe a forradalmakban. Eredeti okmányok alapján. I. kötet. A m. kir. csendőrség forradalmasítása az 1918. évben és erkölcsi züllesztése az 1919. évben.* Miskolc, 1937, Lipcsey András. 18 p.

REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története.* Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0-934214-01-8.

SZAKÁLY — SZAKÁLY Sándor: *A magyar tábort csendőrség története 1938-1945.* Budapest, 2000², Ister. 173 p. HU-ISBN 963 92 4324 8.

TANULMÁNYOK

ARTNER — PARÁDI — ZEIDLER — ARTNER Ramona — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: *A Magyar Királyi Csendőrség légi, vízi, vasúti és közúti szakszolgálati ágai. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 23-40.p.* HU-ISSN 1216-6774.

BALOGH — CSERJÉSI — BALOGH Péter — CSERJÉSI Ferenc: *A magyar katonai felsővezetőképzésről dióhéjban. Honvédségi Szemle, CXLIV.évf. (2016) 3.sz. 109-125.p.* HU-ISSN 1216-7436.

BEBESI — BEBESI Zoltán: *A balatoni vízi csendőrség. Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiones Historiae Praesidii Ordinis), XXII.évf. (2013) 39-40-41-42.sz. 193-197.p.* HU-ISSN 1785-3257.

BONHARDT — BONHARDT Attila: *Egy rendvédelmi szerv mögé rejtett honvédségi alakulat rövid története (A M. Kir. Államrendőrség központi újonciskolája). Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), V.évf. (1995) 6.sz. 12-16.p.* HU-ISSN 1216-6774.

- ERNYES (3.;) — ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI.évf. (2009) 19.sz. 18-50.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2005 október 6-án, Budapesten hangzott el Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak a „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- FORRÓ (3.;) — FORRÓ János: A magyar csendőrség Kelet-Dunántúl román megszállásakor. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 31-42.p. HU-ISSN 1216-6774.
- HEGEDŰS (34.;) — HEGEDŰS Ernő: A Magyar Királyi Csendőrség harci és gépjárművei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 89-100.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2013 február 15-én, Budapesten hangzott el Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti szakosztálya által szervezett közbiztonság-történeti tudományos szimpozium-sorozatnak a „*A XIX-XX. századi európai és magyarországi csendőségek.*” című XIII. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ILLÉSFALVI (58.;) — ILLÉSFALVI Péter: A hegyi csapatok megszervezése a Magyar Királyi Honvédségnél 1939-1940. *Hadtörténelmi Közlemények*, XCIII.évf. (2000) 4.sz. 743-765.p. HU-ISSN 0017-6540.
- OLASZ: A légi csendőrség Magyarországon. (38.;) — OLASZ Lajos: A légi csendőrség Magyarországon. 137-160.p. In PARÁDI József et al. (szerk.): *Magyar csendőrség-történeti tanulmányok*. Budapest, 2015, Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 401 p. HU-ISBN 978 963 89 8288 9. /Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok, 1./ HU-ISSN 2415-9875.
- OLASZ: Légi szuverenitás és légi ellenőrző szolgálat a HORTHY-korszakban. (55.;) — OLASZ Lajos: Légi szuverenitás és légi ellenőrző szolgálat a HORTHY-korszakban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 63-76.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 18.sz. 64-87.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI Ákos: A CSERBA. (Csendőrlegénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja). (18.;) — PARÁDI Ákos: A CSERBA. (Csendőrlegénységi Ellátásban Részesülők Betegsegélyző Alapja). *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXVI.évf. (2016) 52.sz. 61-70.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A rendőrség és a csendőrség személyi állományának biztosítási tradíciói. (85.;) — PARÁDI József: A rendőrség és a csendőrség személyi állományának biztosítási tradíciói. *Főiskolai Figyelő Plusz*, IV.évf. (1993) 1.sz. 130-136.p. HU-ISSN 0866-4404.
- PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. (64.;) — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. *Főiskolai Figyelő Plusz*, V.évf. (1994) 4.sz. 391-404.p. HU-ISSN 0866-4404.
- PARÁDI József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. (60.;) — PARÁDI József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. *Határőrségi Tudományos Közlemények*, IV.évf. (1994) 1.sz. 4-23.p. HU-ISSN —
- PARÁDI József: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban. (63.;) — PARÁDI József: Határőrizeti metodika a két világháború közötti Magyar Királyságban. *Rendészeti Tanulmányok*, III.évf. (1994) 2.sz. 84-126.p. HU-ISSN 1216-5018.

- PARÁDI József: Rendvédelmi tiszt-
képzésünk hagyományai.
(77.): — PARÁDI József: Rendvédelmi tisztképzésünk hagyományai. *Rendészeti Szemle*, XLV.évf. (1997) 4.sz. 101-109.p. HU-ISSN 1789-4689.
- PARÁDI József: A magyar állam ha-
tárőrizete a kiegyezéstől a II. vh-ig.
(51.): — PARÁDI József: A magyar állam határőrizete a kiegyezéstől a II. vh-ig. 74-109.p. In BODA József (szerk.): *A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században. A magyar büntetés-végrehajtás, csendőrség, határőrség, koronaőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség*. Budapest, 2004, Belügy-minisztérium Nemzetközi Oktatási Központ – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány. 2015 p. A tanulmány korábbi változata 2003. nyarán Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány által szervezett magyar rendvédelem-történeti témájú nyári szabadegyetemen. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata. HU-ISBN —
- PARÁDI József: A történelmi Magyar-
ország határőrizeti tapasztalatai.
(61.): — PARÁDI József: A történelmi Magyarország határőrizeti tapasztalatai. 357-388.p. In MEZEY Barna (szerk.): *Eckhart Ferenc emlékkönyv*. Buda-pest, 2004, Gondolat Kiadó. HU-ISBN 963 95 0086 0. /Jogtörténeti érte-kezések, 28./ HU-ISSN 0134-0026.
- PARÁDI József: A csendőrtisztképzés
és a fizetési osztályokba sorolt állami
alkalmazottak szakvizsgarendszere.
(79.): — PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályokba sorolt ál-lami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordini)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudomá-nyos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konfe-renciasorozatnak „*A rendvédelmi szakképzés története*” című XVI. konfe-renciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A magyar határőrizet
tere a kiegyezéstől a második világ-
háborúig.
(62.): — PARÁDI József: A magyar határőrizet tere a kiegyezéstől a második vi-lágháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Or-dinis)*, XII.évf. (2007) 15.sz. 125-138.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanul-mány korábbi változata 2005. augusztus 27-én a szlovéniai Lendván hang-zott el a Hajnal István kör által szervezett tudományos konferencián. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A magyar rendőrtiszt-
képzés tradíciói 1867-1945.
(78.): — PARÁDI József: A magyar rendőrtisztképzés tradíciói 1867-1945. *Rend-védelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 94-99.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi válto-zata 2002. november 12-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A rendvédelmi szakképzés története*.” című XVI. Konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: Rendvédelmünk kép-
zési és képesítési rendszere 1867-
1945.
(76.): — PARÁDI József: Rendvédelmünk képzési és képesítési rendszere 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 90-93.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány koráb-bi változata 2002. november 12-én Budapesten hangzott el a Szemere Ber-talan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szerve-zett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A rendvé-delmi szakképzés története*” című XVI. konferenciáján. A publikált tanul-mány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A magyar rendvéde-
lem személyi állományának szociális
viszonyai 1867-1945.
(81.): — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hang-zott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozat-nak a „*A rendvédelem humán viszonyai*” című XVII. konferenciáján. A publi-kált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A polgári magyar ál-
lam rendvédelmi testületeinek humán
viszonyai 1867-1945.
(82.): — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek hu-mán viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIX.évf. (2010) 22.sz. 92-114.p. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én Budapesten hangzott el, a Szemere Berta-lan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*Másfél év-század rendszerváltozásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre*” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

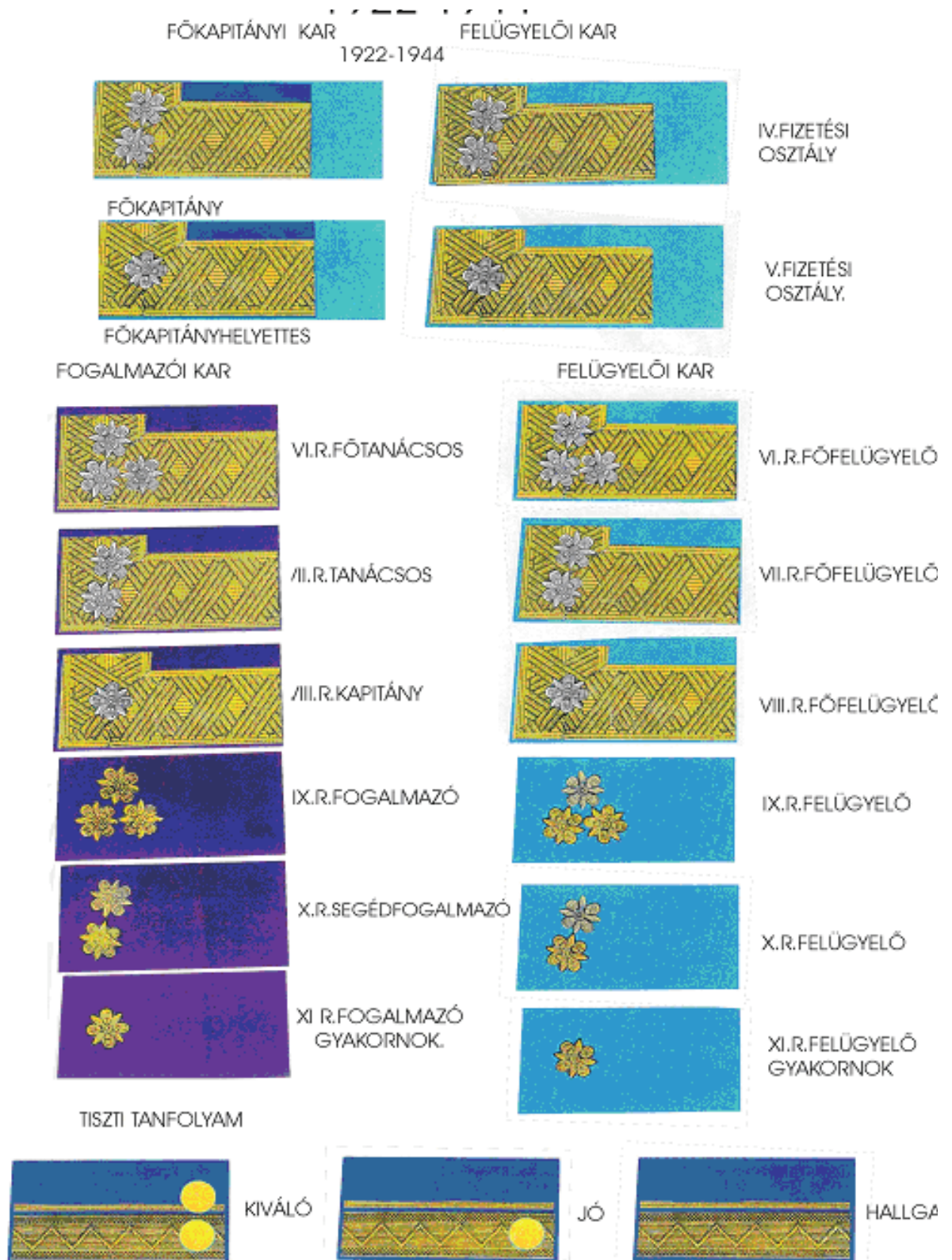
- PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. (83.;
- PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 105-119.p. A tanulmány korábbi változata 2011.november 11.-én, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „*Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében*” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. (75.;
- PARÁDI József: Határőrizet, rendőrség és humán viszonyok a polgári magyar állam két világháború közötti időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 99-118.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. (84.;
- PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. 193-206.p. In BODA József — PARÁDI József et al. (szerk.): *Tanulmányok a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelem-történetéből*. Budapest, 2015, Nemzeti Közszerkesztési Egyetem — Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. 244 p. HU-ISBN 978 615 55 2746 3. /Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok, 2./ HU-ISSN 2415-9875.
- RAVASZ (35.;
- RAVASZ István: A Magyar Királyi Honvédség karhatalmi alkalmazásának szabályozása a HORTHY-korban, császári és királyi előzményekkel. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz. 51-68.p. HU-ISSN 1216-6774.
- SUBA (45.;
- SUBA János: „Csendőralakulások” a Magyar Nemzeti Hadseregben, majd a Magyar Királyi Nemzeti Hadseregben 1919-1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 27-28-29-30.sz. 169-178.p. HU-ISSN 1216-6774.
- VEDŐ (37.;
- VEDŐ Attila: A Magyar Királyi Csendőrség közlekedési szolgálati ágának kialakulása és fejlődése. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz. 81-94.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2015. május 27-én, Budapesten hangzott a Báthory-Brassai konferencia rendvédelem-történeti szekcióján hangzott el. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZEIDLER: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. (19.;
- ZEIDLER Sándor: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV. évf. (2008) 17. sz. 116-137.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 12.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A rendvédelem humán viszonyai*” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ZSEBKÖNYVEK**
- A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve, 1938.* (41.;
- A Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve, 1938.* Budapest, 1938, Stádium. 402 p.
- REGISZTRÁLT KÉZIRATOK**
- PARÁDI: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* (44.;46.;47.;49.;50.;52.;54.;56.;57.;
- PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990. 264 p. + 562 p. melléklet.
- LEVÉL- IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK**
- HIM-HL. (48.;
- Hadtörténeti Intézet és Múzeum (HIM) Hadtörténelmi Levéltár (HL).
- SZABÁLYZATOK**
- SZUT-1924 (31.;
- Szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára. (Tervezet)* Budapest, 1924, Pallas. 292 p.
- JOGSZABÁLYOK**
- 1921/III.tc. (2.;25.;
- 1921/III.tc. az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről.
- 1922/VII.tc. (8.;
- 1922/VII.tc. a Magyar Királyi Állami Rendőrség és a Magyar Királyi Csendőrség létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverzésének megállapításáról.
- 1939/II.tc. (59.;
- 1939/II.tc. a honvédelemről.

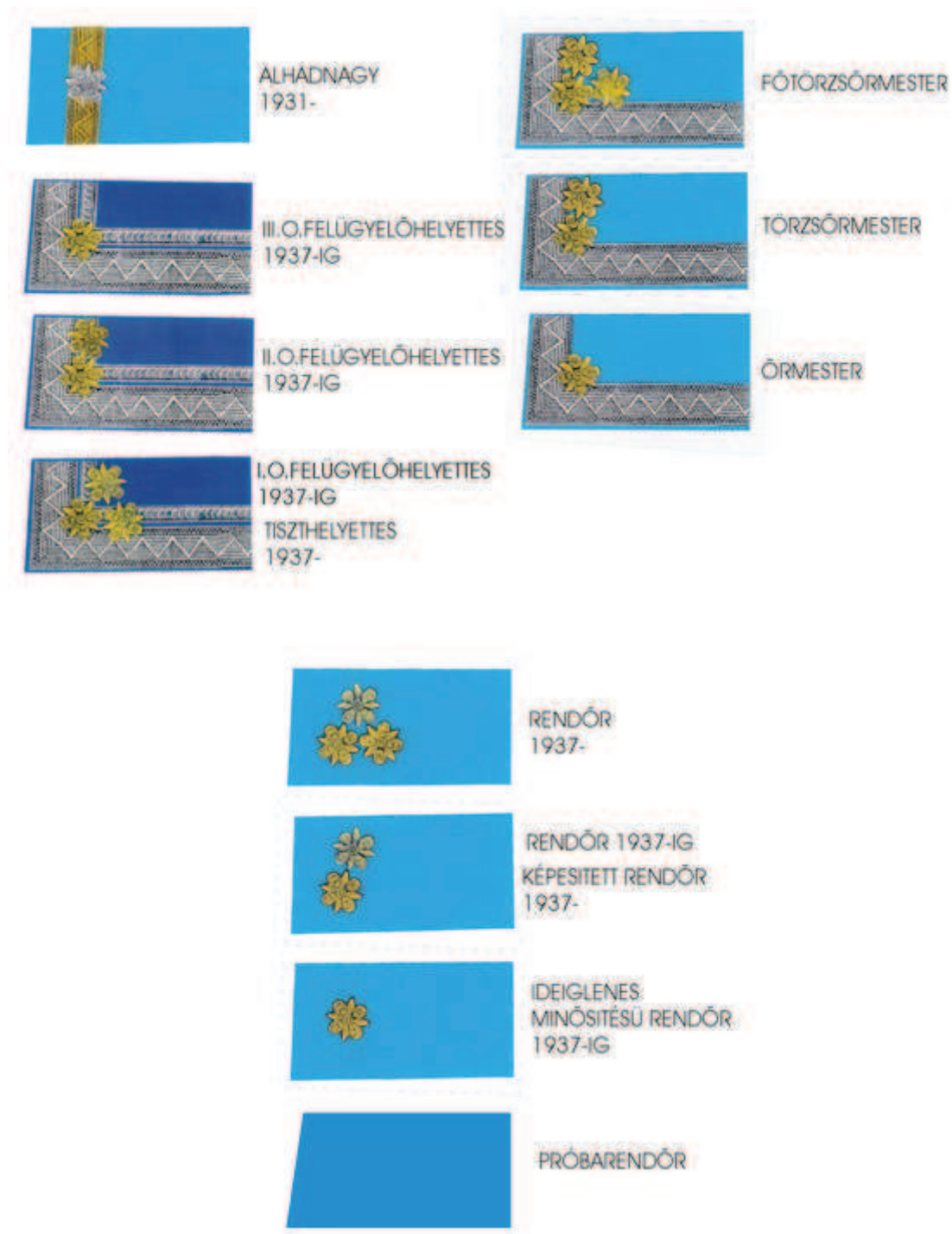
- 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. (5.;) — 5 047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII.évf. (1919) I.füzet. 752-767.p.
- 8 289/1920. (IX. 29.) ME.r. (46.;) — 8 289/1920. (IX. 29.) ME.r. a határforgalmi katonai felügyelő kinevezéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIV.évf. (1920) I.füzet. 465-466.p.
- 6 200/1921. (VIII. 25.) ME.r. (53.;) — 6 200/1921. (VIII. 25.) ME.r. vámőrség létesítéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LV.évf. (1921) I.füzet. 223-232.p.
- 102 837/1922. (VI.28.) BM.r. (9.;) — 102 837/1922. (VI.28.) BM.r. az 1922/VII.tc.-nek a Magyar Királyi Állami Rendőrségre vonatkozó rendelkezései végrehajtása. 282-288.p. In NÉMETHY Tihamér — TÖRÖK Lajos (szerk.): *Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye*. Budapest, 1926, Editor Kiadó. 822 p.
- 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. (66.;) — 8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról és a m. kir. folyamőrség szervezéséről, létszáma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922: XIV. t.-c. végrehajtásáról. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVII.évf. (1923) I.füzet. 335-340.p.
- 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. (10.;) — 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXV.évf. (1931) XII.füzet. 1533-1534.p.
- 2 300/1944. (VI.21.) ME.r. (20.;) — 2 300/1944. (VI.21.) ME.r. a m.kir. rendőrség átszervezéséről. *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXVIII.évf. (1944) 1.sz. 1063-1065.p.

Mellékletek jegyzéke:

- I.sz. melléklet
A rendőrség testületi rendfokozati rendszere 1922-1944.
- II.sz. melléklet
A rendőrség katonai rendfokozati rendszere 1944-1946.
- III.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozatai.
- IV.sz. melléklet
A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti felépítése 1938.
- V.sz. melléklet
A polgári magyar állam rendvédelmi testületei 1938.
- VI.sz. melléklet
A Magyar Királyi Vámőrség szervezeti felépítése 1931.
- VII.sz. melléklet
A Magyar Királyi Határőrség szervezeti felépítése 1938.
- VIII.sz. melléklet
A Magyar Királyi Honvédség határvadász csapatnemének szervezeti felépítése.
- IX.sz.melléklet
A magyar határőrizet tere 1921-1941.
- X.sz.melléklet
A Magyar Királyi Folyamőrség szervezeti felépítése 1921-1938.
- XI.sz.melléklet
A Magyar Királyi Folyamőrség rendfokozati rendszere 1920-1944.
- XII.sz.melléklet
A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezeti felépítése 1919-1941.

A rendőrség testületi rendfokozati rendszere 1922-1944

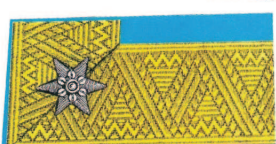

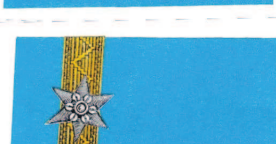
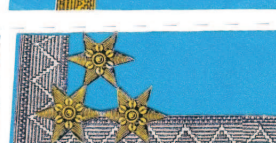

Forrás ! ZEIDLER Sándor: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. 123-124.p. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV. (2008) 17.sz. 116-137.p. HU-ISSN 1216-6774.

A rendőrség katonai rendfokozati rendszere 1944-1946.

	VI.R.EZREDES		VI.R.EZREDES
	R.ALEZREDES		VII.R.ALEZREDES
	R.ŐRNAGY		VIII.R.ŐRNAGY
	R.SZÁZADOS		IX.R.SZÁZADOS
	R.FŐHADNAGY		X.R.FŐHADNAGY
	R.HADNAGY		XI.R.HADNAGY
	ALHADNAGY		
	R.FÖTÖRZSŐRMESTER		RENDŐR
	R.TÖRZSŐRMESTER		KÉPESITETT RENDŐR
	R.ŐRMESTER		PRÓBARENDŐR

Forrás ! ZEIDLER Sándor: A magyar rendőri rangok fejlődéstörténete a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIV. (2008) 17.sz. 116-137.p. HU-ISSN 1216-6774.

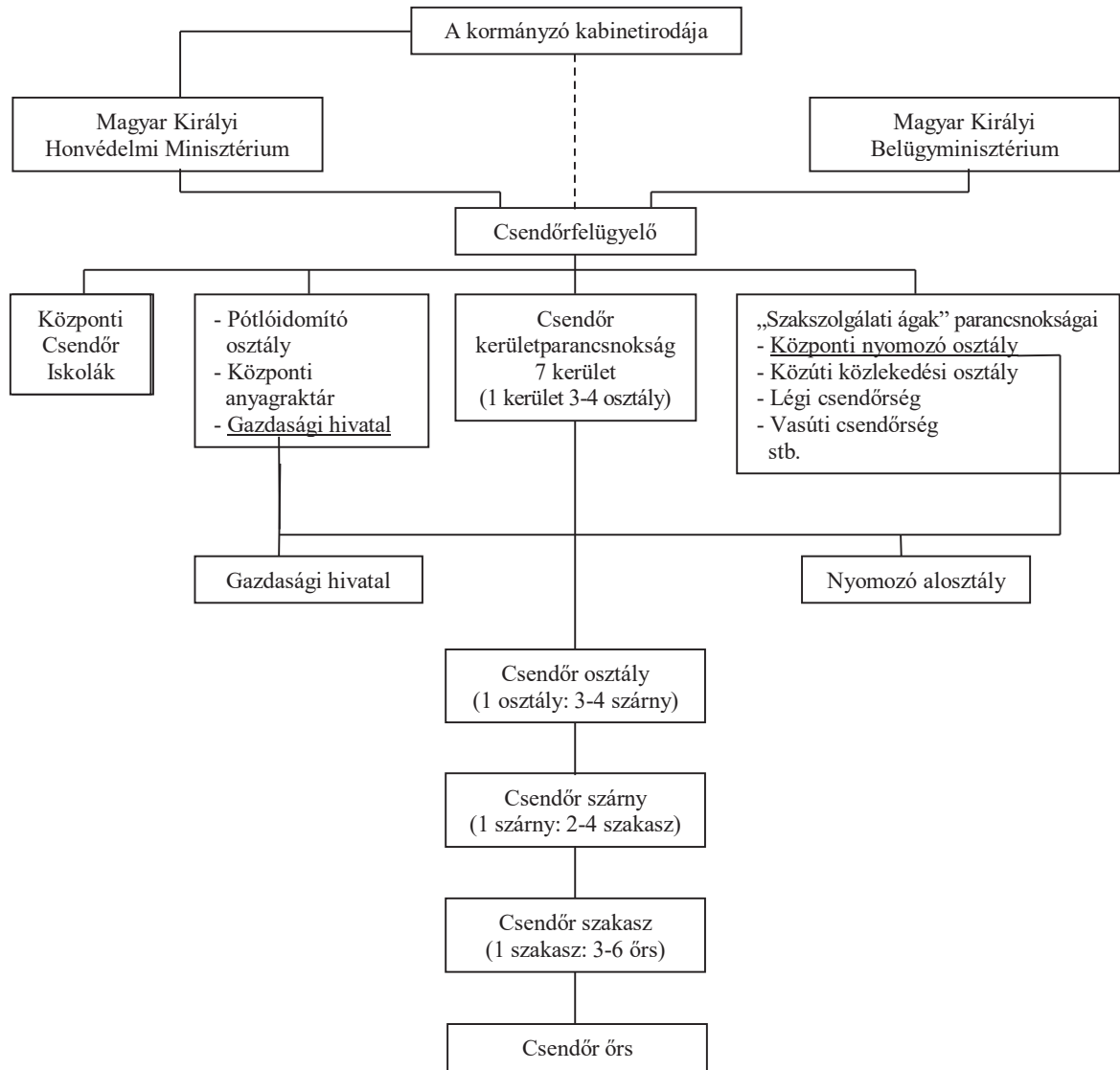
A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozatai.

Ezredes	Tiszthelyettes	Számvevők és gazdasági tiszthelyezések VIII. rangosztály
		
Alezredes	Járásőrmester 1916-1918	IX. rangosztály
		
Őrnagy	Járásőrmester 1904-1907	X. rangosztály
		
Százados	Őrmester 1916-ig, Alőrmester 1916-1918	XI. rangosztály
		
Főhadnagy	Járásőrmester 1907-1916 I. – II. oszt.	Törzsőrmester 1904-19047
		
Hadnagy	Csendőr	Törzsőrmester 1907-1916
		
Zászlós	Próbacsendőr	Törzsőrmester 1916-1917
		

Forrás ! - OLASZ György — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 29-63.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13.-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- ZEIDLER Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség rendfokozati rendszere és jelvényei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 110-112.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig*” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

A Magyar Királyi Csendőrség szervezeti felépítése 1938.

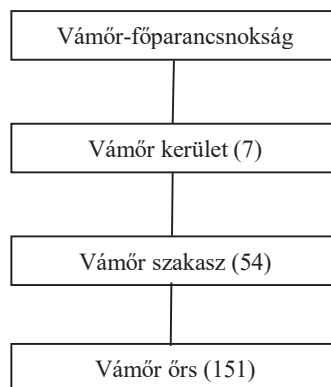
Megjegyzés: - - - - - = informális kapcsolat

Forrás ! PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 296.p. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

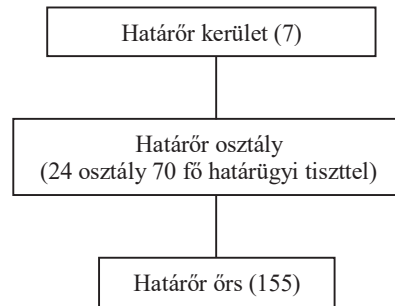
A polgári magyar állam rendvédelmi testületei 1938.

	Testület	Létszám	Százalékos arány
1.	Magyar Királyi Csendőrség	12 000 fő	31.51
2.	Magyar Királyi Rendőrség	12 000 fő	31.51
3.	Határőrizeti szervezetek - Magyar Királyi Vámórség 1921-1931 (4200 fő) - Magyar Királyi Határőrség 1932-1938	5 734 fő	14.97
4.	Fegyőrök	3 500 fő	9.19
5.	Magyar Királyi Pénzügyőrség	3 000 fő	7.88
6.	Magyar Királyi Testőrség	230 fő	0.60
7.	Magyar Királyi Koronaőrség	31 fő	0.08
8.	Magyar Királyi Képviselőházi Őrség	60 fő	0,16
9.	Magyar Királyi Folyamőrség (1921-1938)	1 524 fő	4.01
Összesen		38 079 fő	100
A rendvédelmi testületek teljes létszámából katonailag szervezett fegyveres őrtestületek személyi állománya közé tartozó tagjai		19 570 fő	51.42
A rendvédelmi testületek teljes létszámából polgári fegyveres őrtestületek személyi állománya közé tartozó tagjai		18 500 fő	

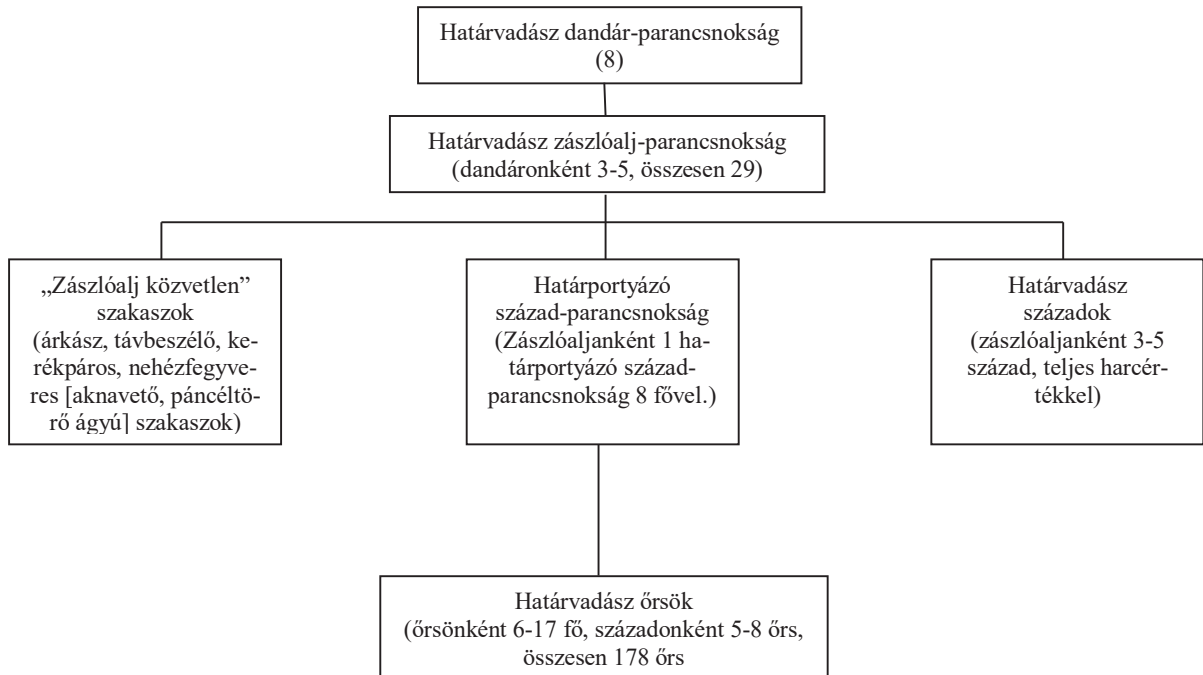
Forrás ! PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 101-110.p. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

A Magyar Királyi Vámórség szervezeti felépítése 1931.

Forrás ! PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 297.p. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

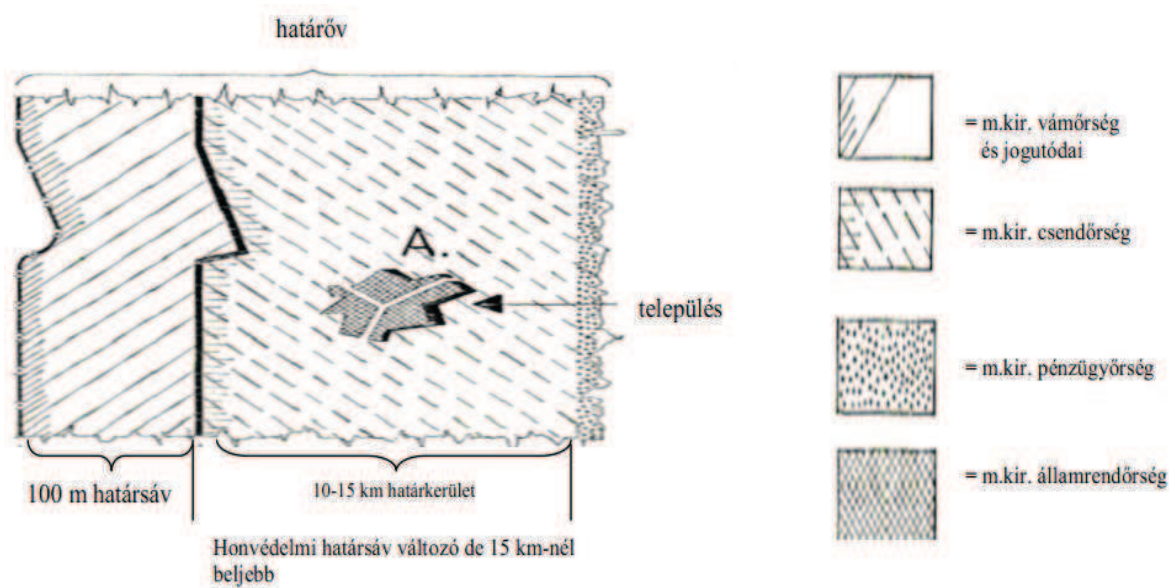
A Magyar Királyi Határőrség szervezeti felépítése 1938.

Forrás ! PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 298.p. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

A Magyar Királyi Honvédség határ vadász csapatnemének szervezeti felépítése.

Forrás ! PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 298.p. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.

A magyar határőrizet tere 1921-1941.

FORRÁS ! PARÁDI József: *A magyar állam határőrizete 1920-1941.* Kandidátusi értekezés (MTA). Kézirat. Budapest, 1990. 264 p. + 562 p. melléklet.

A Magyar Királyi Folyamőrség szervezeti felépítése 1921-1938.

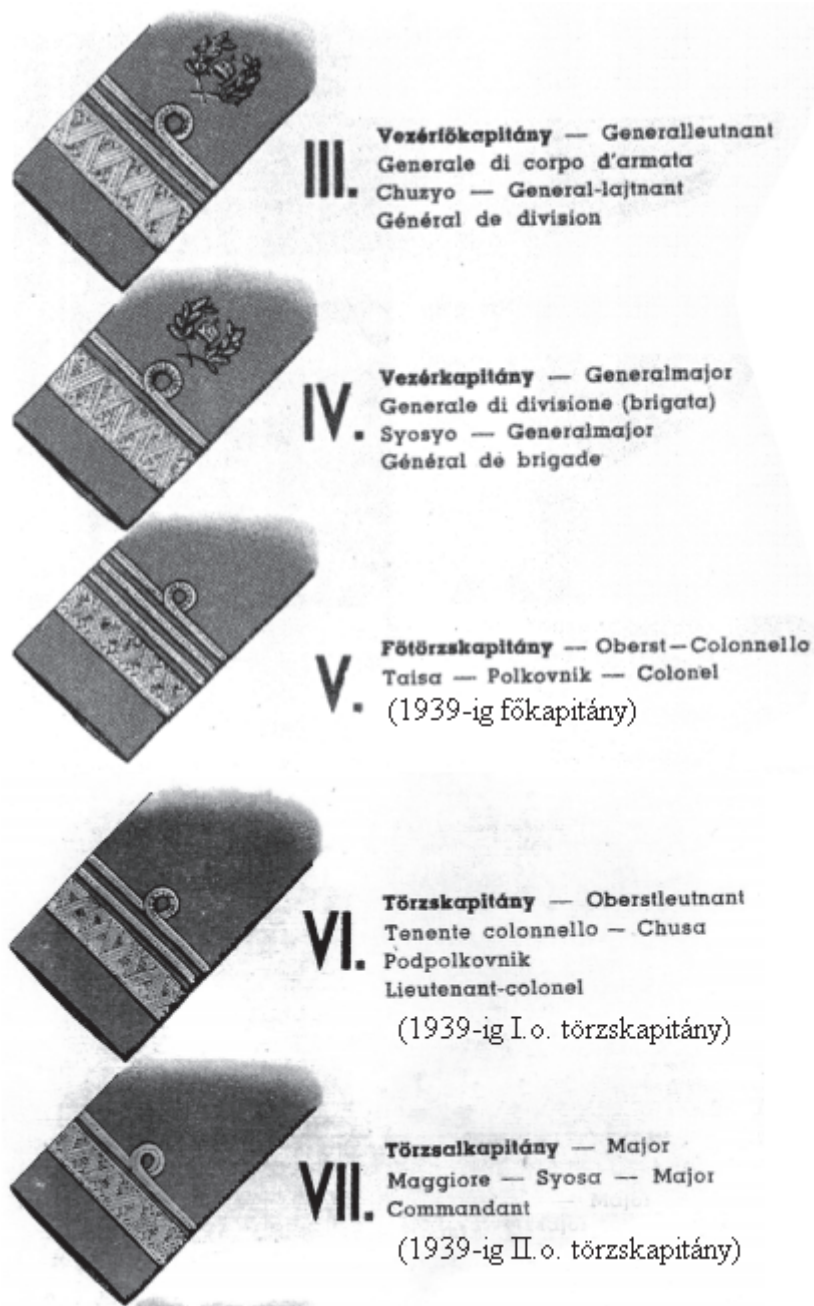

FORRÁS ! CSONKARÉTI Károly — BENCZÜR László: *Haditengerészet és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamőrökig 1870-1945.* Budapest, 1991, Zrínyi. 291 p. HU-ISBN 963 32 7153 3.

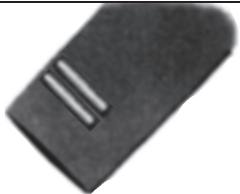

A Magyar Királyi Folyamórség rendfokozati rendszere 1920-1944.

(A római számok az állami, az arab számok a testületi fizetési besorolásokat jelölik.)

tábornokok és törzstisztek

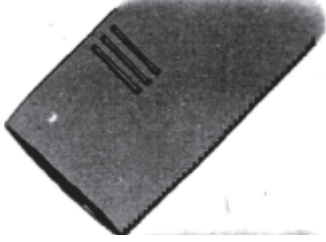
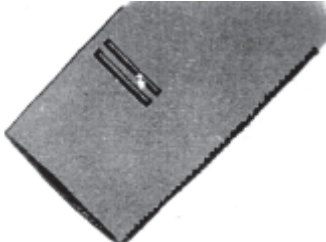
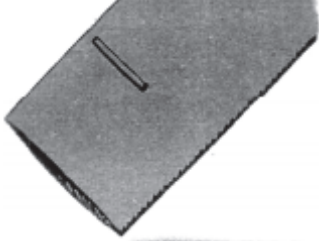
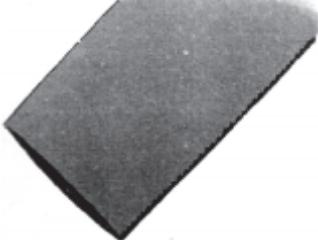

tisztek és altisztek

	VIII.	Kapitány — Hauptmann Capitano — Taii Kapitan — Capitaine
	IX.	Főhajónagy — Oberleutnant Tenenie — Chui Poručik — Lieutenant
	X.	Hajónagy — Leutnant Sottotenente — Syol Podporučik — Sous-Lieutenant
	XI.	Folyami zászlós — Oberfänrich Aspirante — Minaraisikan Kandidat Officer — Aspirant
	1.	Alhajónagy
	2.	Főtörzshajómester (1939-ig tiszthelyettes)
	3.	Törzshajómester
	4.	Hajómester

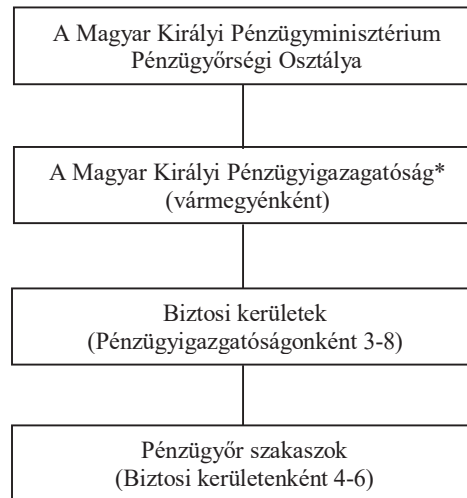

tisztések és matrózok

	5.	Szakaszvezető (1939-ig negyedmester)
	6.	Tizedes (1939-ig rajos)
	7.	Őrvezető (1939-ig I.o. folyamőr)
	8.	Honvéd (1939-ig II.o. folyamőr)
	.	

FORRÁS ! - OLASZ György — PARÁDI József — ZEIDLER Sándor: A magyar állami rendvédelmi testületek katonai rendfokozati rendszerei a kiegyezéstől az ezredfordulóig. 54-59.p. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 29-63.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13.-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században*” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- 158 400/1925. (XI. 27.) BM.kr. a Magyar Királyi Folyamórség egyenruházati (F. II.-2. jelzésű) szabályzat kiadása. *Belügyi Közlöny*, XXX.évf. (1925) 53.sz. 1160.p.

A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezeti felépítése 1919-1941.

* Megjegyzés: A Magyar Királyi Pénzügyigazgatóságok a pénzügyi hierarchia középszintű vármegyei komplex irányítási központjai voltak. A vármegyei pénzügyi irányítása csak az egyik feladatuk volt.

Forrás ! PARÁDI József et. al. (szerk.): *A magyar rendvédelem története.* 299.p. Budapest, 1996², Osiris. 367 p. HU-ISBN 963 04 7958 3.